

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU18

Mineralpolitik

Sammanfattning

Utskottet föreslår ett tillkännagivande om tillståndsprocesser och handläggningstider för gruv- och mineralnäringen. Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden som bl.a. rör frågor som äganderätt och ersättningar, utvinning och vissa miljöfrågor samt innovationskritiska mineral och metaller. Utskottet hänvisar bl.a. till gällande bestämmelser och pågående arbete på flera områden.

I betänkandet finns 14 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP). I en reservation föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande (S, V, MP). Betänkandet innehåller också två särskilda yttranden (SD, V).

Behandlade förslag

Cirka 30 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Inledning.....	7
Tillståndprocesser och handläggningstider	8
Äganderätt och vissa frågor om ersättningar	11
Utvinning och vissa miljöfrågor	18
Övriga mineralpolitiska frågor	24
Reservationer	32
1. Tillståndprocesser och handläggningstider, punkt 1 (S, V, MP).....	32
2. Tillståndprocesser och handläggningstider, punkt 1 (SD).....	33
3. Äganderätt och ersättningar, punkt 2 (M, C)	34
4. Äganderätt och ersättningar, punkt 2 (SD)	35
5. Äganderätt och ersättningar, punkt 2 (KD).....	36
6. Äganderätt och ersättningar, punkt 2 (L).....	37
7. Mineralersättning som en prioriterad fordran, punkt 3 (M).....	38
8. Utvinning och vissa miljöfrågor, punkt 4 (M).....	38
9. Utvinning och vissa miljöfrågor, punkt 4 (SD)	39
10. Utvinning och vissa miljöfrågor, punkt 4 (KD).....	41
11. Ny gruv- och mineralstrategi, punkt 5 (M, SD).....	42
12. Innovationskritiska mineral och metaller, punkt 6 (M, SD)	43
13. Vissa övriga mineralpolitiska frågor, punkt 7 (M)	44
14. Vissa övriga mineralpolitiska frågor, punkt 7 (SD).....	45
Särskilda yttranden	47
1. Tillståndprocesser och handläggningstider, punkt 1 (SD).....	47
2. Utvinning och vissa miljöfrågor, punkt 4 (V).....	47
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	49
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	49

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Tillståndprocesser och handläggningstider

1. Tillståndprocesser och handläggningstider

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om tillståndprocesser och handläggningstider och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3485 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 2 och avslår motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del,

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 8,

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 3 och

2020/21:3155 av Linda Modig (C) yrkandena 2 och 3.

Reservation 1 (S, V, MP)

Reservation 2 (SD)

Äganderätt och vissa frågor om ersättningar

2. Äganderätt och ersättningar

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del,

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 10,

2020/21:942 av Sten Bergheden (M),

2020/21:1552 av Mats Green (M),

2020/21:1972 av Johan Hultberg (M),

2020/21:3262 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 13,

2020/21:3485 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 3 och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del.

Reservation 3 (M, C)

Reservation 4 (SD)

Reservation 5 (KD)

Reservation 6 (L)

3. Mineralersättning som en prioriterad fordran

Riksdagen avslår motion

2020/21:3485 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 4.

Reservation 7 (M)

Utvinning och vissa miljöfrågor

4. Utvinning och vissa miljöfrågor

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 11 och 13,
2020/21:1117 av Edward Riedl (M),
2020/21:2556 av John Weinerhall och Viktor Wärnick (båda M),
2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 9 och 24,
2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3,
2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 39,
2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 7 och
2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del.

Reservation 8 (M)

Reservation 9 (SD)

Reservation 10 (KD)

Övriga mineralpolitiska frågor

5. Ny gruv- och mineralstrategi

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del,
2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 1,
2020/21:2445 av Marlene Burwick m.fl. (S) och
2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 1.

Reservation 11 (M, SD)

6. Innovationskritiska mineral och metaller

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 7 och
2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 6.

Reservation 12 (M, SD)

7. Vissa övriga mineralpolitiska frågor

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 4 och 12 samt
2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 5.

Reservation 13 (M)

Reservation 14 (SD)

Stockholm den 11 mars 2021

På näringsutskottets vägnar

Anna-Caren Säterberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna-Caren Säterberg (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Monica Haider (S), Helena Lindahl (C), Birger Lahti (V), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD), Åsa Eriksson (S), Joar Forssell (L), Eric Palmqvist (SD), Peter Helander (C), Patrik Engström (S), Helena Antoni (M), Josef Fransson (SD) och Amanda Palmstierna (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet 31 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21.

I bilagan finns en förteckning över behandlade förslag.

Utskottets överväganden

Inledning

I Sverige finns det en mängd mineraliseringar med värdefulla ämnen. Ur ett mineralpolitiskt perspektiv kan den svenska berggrunden sägas bestå av två typer av mineral: markägarmineral och koncessionsmineral. Markägarmineral utgör mer än 99 procent av berggrunden. Som beteckningen indikerar tillhör dessa mineral markägaren. De flesta markägarmineral är relativt lätta att finna, och vid utvinning upplåts marken av markägaren genom avtal. Exempel på markägarmineral är kalksten och kvarts. Själva utvinningen regleras genom miljöbalken.

Minerallagen (1991:45) omfattar s.k. koncessionsmineral, dvs. mineral som är industriellt intressanta, som förekommer i Sverige i en sådan omfattning att utvinningen är meningsfull och som kräver systematisk undersökning för att kunna påvisas. Bland de mineraliska ämnen som betecknas som koncessionsmineral, och som alltså omfattas av bestämmelserna i minerallagen, ingår även olja, gasformiga kolväten (exempelvis naturgas) och diamant. Bestämmelserna när det gäller koncessionsmineral utgår från ett gemensamt nationellt intresse av gruvhantering och mineralindustri. Syftet med minerallagen är att reglera tillståndsgivningen så att en från allmän synpunkt ändamålsenlig undersökning och utvinning kan genomföras. Samtidigt ska konkurrerande markanvändning och andra motstående intressen prövas.

Enligt minerallagen krävs tillstånd dels för ensamrätt till undersökningar (prospektering), dels för bearbetning. Bergmästaren beviljar undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner samt utövar tillsyn enligt lagen. Bergmästaren utses av regeringen och leder Bergsstaten. Bergsstaten, som grundades 1637, är sedan 2013 en organisatorisk enhet inom myndigheten Sveriges geologiska undersökning (SGU). Utöver de tillstånd som utfärdas av bergmästaren krävs som regel tillstånd enligt flera andra lagar, främst miljöbalken.

Av EU:s järnmalmsproduktion kommer nästan 90 procent från Sverige. Sverige har också den största bly- och zinkproduktionen i unionen. Den svenska silverproduktionen är näst störst inom EU medan den svenska guld- och kopparsproduktionen ligger på tredje respektive fjärde plats, dock inte långt efter de länder som producerar mest.

Enligt SGU:s årsredovisning för 2020 uppgick antalet ansökningar för undersökningstillstånd åren närmast före 2013 till ca 200 stycken per år. Därefter sjönk antalet ansökningar fram till 2017 då antalet ansökningar åter översteg 200 stycken per år. SGU uppger att trenden därefter har varit nedåtgående och 2020 noterades den lägsta nivån på över 10 år med 123 ansökningar. Av årsredovisningen framgår vidare att det vid utgången av 2020 fanns tolv gruvor med koncession och brytning i Sverige. Samtliga dessa var metallgruvor.

Tillståndprocesser och handläggningstider

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager att regeringen senast den 30 juni 2022 ska återkomma till riksdagen med konkreta förslag på förenklade tillståndprocesser och kortare handläggningstider för gruv- och mineralnäringen.

Jämför reservation 1 (S, V, MP) och 2 (SD) samt särskilt yttrande 1 (SD).

Motionerna

I motion 2020/21:2058 framhåller Emilia Töyrä m.fl. (S) i yrkande 3 att tillståndprocesserna för gruvbrytning behöver snabbas upp och bli mer förutsägbara för att skapa möjligheter till fortsatt tillväxt i Norrbotten.

Lars Hjälmered m.fl. (M) framhåller i kommittémotion 2020/21:3485 yrkande 2 att regeringen senast den 30 juni 2022 ska återkomma med konkreta förslag på förenklade tillståndprocesser och kortare handläggningstider för gruv- och mineralnäringen, detta mot bakgrund av de tillkännagivanden på området som riksdagen har beslutat om.

I kommittémotion 2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 förordas en rad åtgärder för att stärka den svenska gruvnäringen. Bl.a. föreslås att tillståndprocesserna bör kortas ned och effektiviseras.

I kommittémotion 2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 8 säger sig motionärerna uppfatta att tillståndprocesser för gruvor är godtyckliga och föreslår därför att det införs en s.k. one-stop shop (en gemensam kontaktpunkt) för de tillståndprocesser som föregår en gruvetablering. Det skulle innebära att en myndighet får i uppdrag att koordinera processen och vara den enda parten som ställer frågor till de tillståndssökande gruvbolagen.

Linda Modig (C) skriver i motion 2020/21:3155 att det är uppenbart att flera åtgärder skyndsamt behöver vidtas för att säkra Sveriges attraktionskraft som prospekterings- och gruvland. En sådan åtgärd är enligt yrkande 2 att mineralagen ses över för att uppfattningen hos den befolkning som närmast berörs av prospektering och gruvdrift på ett bättre sätt ska kunna beaktas. I motionen framhålls vidare att det har visat sig svårt för vissa länsstyrelser att tillämpa miljöbalkens hushållningsbestämmelser på ett adekvat sätt. Enligt yrkande 3 bör prövning av bearbetningskoncession därför utföras av en länsstyrelse.

Vissa kompletterande uppgifter

Utredning om en modern och effektiv miljöprövning

I augusti 2020 beslutade regeringen att en särskild utredare (chefsrådman Peter Ardö) ska se över det nuvarande systemet för miljöprövning och lämna förslag

på de ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning. I direktivet till utredningen anges att syftet är att genom horisontella förändringar i miljöprövningen underlätta för miljö- och klimatförbättrande investeringar och åstadkomma snabbare och enklare prövningsprocesser samtidigt som ett bibehållet miljöskydd säkerställs (dir 2020:86). Utredaren ska enligt direktivet bl.a.

- bedöma om tillämpningsområdet för att tillståndspröva ändringar och anmäla ändringar som bidrar till minskad miljöpåverkan för befintliga verksamheter kan utvidgas och, om det bedöms möjligt och lämpligt, föreslå de ändringar som krävs för att åstadkomma ett sådant ”grönt spår”
- bedöma om ett anmälningsförfarande under vissa förutsättningar kan ersätta tillståndsförfarandet då en verksamhet eller ändring i verksamhet inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan
- utvärdera vissa aspekter av miljöprövningsdelegationernas roll och organisation, t.ex. frågor om processledning och om det är ändamålsenligt att koncentrera prövningen av vissa typer av ärenden till ett mindre antal miljöprövningsdelegationer.

Utredaren får även föreslå andra förändringar i det nuvarande miljöprövningssystemet som bidrar till en grön omställning genom mer förutsägbara och effektivare prövningsprocesser, som förkortar den samlade prövningstiden och minskar administrationen samtidigt som den nuvarande miljöskyddsnivån bibehålls. Sådana förslag ska dock inte avse mark- och miljödomstolarnas organisation eller handläggning av mål eller ärenden i dessa domstolar. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2021.

Uppdrag att förbereda för ansvar för en samlad statistik för miljötillståndsprövningen

Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen att förbereda så att myndigheten fr.o.m. 2021 kan ansvara för en samlad statistik för miljötillståndsprövningen när det gäller det föregående verksamhetsåret. I uppdraget ingår att kunna ta emot, sammanställa, analysera och presentera de uppgifter om miljötillståndsprövningen som Domstolsverket och länsstyrelserna har fått i uppdrag att kunna ta fram fr.o.m. verksamhetsåret 2020. Naturvårdsverket ska vid genomförandet av uppdraget samarbeta med Domstolsverket och länsstyrelserna så att de uppgifter som dessa lämnar kan sammanställas av Naturvårdsverket på ett enhetligt och konsekvent sätt till en samlad statistik för miljötillståndsprövningen. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Miljödepartementet) senast den 12 maj 2021.

En bakgrund till uppdraget är att regeringen i regleringsbrev för budgetåret 2017 gav Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram en modell för att årligen upprätta och redovisa statistik för miljötillståndsprövningen. Detta uppdrag redovisades den 28 september 2017 (dnr M2017/02351/Me). Därefter fick Domstolsverket och mark- och miljödomstolarna respektive länsstyrelserna i

uppdrag av regeringen att redovisa hur dessa myndigheter kunde bidra till en sammanhållen statistikredovisning av miljöprovning. Dessa uppdrag redovisades den 1 mars respektive den 28 februari 2018 (dnr M2018/00679/Me och M2018/00639/Me).

Översyn av relevant lagstiftning för att uppnå Sveriges klimatmål

I december 2019 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare (Anders Danielsson, landshövding i Västra Götalands län) som ska se över all relevant svensk lagstiftning så att det klimatpolitiska ramverket får genomslag. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för att Sveriges klimatmål ska kunna nås (dir. 2019:101). Utredaren ska bl.a. se över hur miljöbalken kan anpassas för att utgöra ett effektivt verktyg för att nå klimatmålen och identifiera annan relevant lagstiftning som kan ha betydelse för att nå klimatmålen. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 maj 2022. Enligt ett tilläggsdirektiv från augusti 2020 ska ett delbetänkande redovisas senast den 1 april 2021 (dir. 2020:87).

Tillkännagivanden om tillståndsprocesser

Riksdagen tillkännagav våren 2019 för regeringen att den snarast bör vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndsprocesserna för gruv- och mineralnäringen (bet. 2018/19:NU11, rskr. 2018/19:209). Företrädare i utskottet för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet reserverade sig mot utskottets förslag till beslut.

Våren 2020 tillkännagav riksdagen för regeringen att den senast i samband med tidpunkten för avlämnandet av budgetpropositionen för 2021 ska redovisa för riksdagen vilka konkreta åtgärder som har vidtagits med anledning av riksdagens tillkännagivande från våren 2019 om gruv- och mineralnäringens tillståndsprocesser (bet. 2019/20:NU11, rskr. 2019/20:183). Företrädare i utskottet för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverade sig mot utskottets förslag till beslut.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24) anför regeringen mot bakgrund av tillkännagivandena att den i augusti 2020 beslutade ett kommittédirektiv till en utredning som ska se över det nuvarande systemet för miljöprovning och lämna förslag på de ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprovning. Regeringen anger att den även överväger ytterligare åtgärder samt att tillkännagivandena ännu inte är slutbehandlade.

Tidigare riksdagsbehandling av vissa övriga frågor

Utskottet har vid tidigare tillfällen, senast våren 2020 (bet. 2019/20:NU18) avstyrkt motionsyrkanden om en s.k. one-stop shop. Utskottet konstaterade vid det nämnda tillfället att Näringsdepartementet har tagit del av en rapport från Tillväxtanalys som innehåller förslag om en one-stop shop, en gemensam kontaktpunkt, och att rapporten utgör ett kunskapsunderlag i regeringens

arbete. Utskottet fann därmed ingen anledning för riksdagen att genom ett tillkännagivande uppmana regeringen att införa en one-stop shop för de tillståndprocesser som föregår en gruvetablering. Företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna framhöll en annan uppfattning i en reservation.

Utskottets ställningstagande

Som framgår av det föregående har riksdagen vid flera tillfällen beslutat om tillkännagivanden om att regeringen ska vidta åtgärder för att korta tillståndprocesserna i bl.a. gruvärenden. Vid det senaste tillfället framförde riksdagen dessutom att regeringen skulle återkomma med konkreta förslag i frågan. Anmärkningsvärt nog hörsammade inte regeringen riksdagens uppmaningar och det krävdes omfattande påtryckningar från flera riksdagspartier för att regeringen till slut skulle agera i frågan. Som redovisats i det föregående tillsatte regeringen sedermera en utredning som ska se över reglerna när det gäller miljötillstånd. Utskottet vill dock påpeka att direktivet till utredningen inte nämner de långa handläggningstiderna för gruvärenden, vilket självklart borde ha varit en del av uppdraget. Utskottet noterar att utredningen ska överlämna sitt betänkande i december 2021 – vilket är flera år efter att riksdagen initialt påtalade problemen för regeringen. Regeringens senfärdighet, eller ovilja, att agera riskerar att få långtgående negativa effekter för både gruv- och mineralnäringen och Sverige som gruvnation. Utskottet ser det därför som angeläget att riksdagen på nytt tydliggör sin uppfattning för regeringen i denna viktiga fråga.

Utskottet anser att regeringen senast den 30 juni 2022 ska återkomma till riksdagen med konkreta förslag på förenklade tillståndprocesser och kortare handläggningstider för gruv- och mineralnäringen.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Äganderätt och vissa frågor om ersättningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör äganderätt och vissa frågor om ersättningar. Utskottet hänvisar till pågående arbete och gällande regelverk.

Jämför reservation 3 (M, C), 4 (SD), 5 (KD), 6 (L) och 7 (M).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) framhålls att gruvdrift innebär att olika intressen ställs mot varandra och att det måste göras en rimlig avvägning. Ytterst ställs den enskildes äganderätt mot en annan övergripande nytta och motionärerna menar att mineralersättningen vid

brytning måste vara väl avvägd. I motionen framhålls vidare att mineralersättningen i dag inte är en prioriterad fordran vid en eventuell konkurs hos gruvbolaget. Det innebär i praktiken att en markägare kan drabbas hårt ekonomiskt vid en konkurs samtidigt som marken och området som är berört kan drabbas av problem under en lång tid. I yrkandena 3 och 4 förordas därför en översyn av dessa frågor.

Äganderätten måste stärkas när det gäller minerallagen, anförs det i motion 2020/21:942 av Sten Bergheden (M). Motionären anser att markägaren har små möjligheter att stoppa en gruvexploatering, och ett eventuellt fynd innebär att det läggs en död hand över markområdet. Därtill är markägarens ersättning för intrånget mycket ringa. Motionären efterfrågar ett tillkännagivande från riksdagen om stärkt äganderätt i mineralagstiftningen.

Mats Green (M) framhåller i motion 2020/21:1552 att dagens mineralersättning kan betraktas som obetydlig och lyfter fram en modell som har använts i Australien – Royalties for Regions – där berörda kommuner och regioner får del av mineralavgifter och därigenom kan satsa på att bygga ut infrastruktur, service och välfärdsverksamhet. Motionären begär ett tillkännagivande från riksdagen om att en modell motsvarande Royalties for Regions ska införas för gruvverksamhet i Sverige.

Johan Hultberg (M) skriver i motion 2020/21:1972 att regeringen bör tillsätta en utredning om hur äganderätten kan stärkas i mineralagstiftningen. Utredningen bör enligt motionären bl.a. omfatta giltighetstiden för undersökningstillstånd och hur markägare kan ersättas på ett bättre sätt än i dag.

I kommittémotion 2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 förordas en rad åtgärder för att stärka den svenska gruvnäringen. Motionärerna föreslår bl.a. att mineralersättningen bör reformeras.

I kommittémotion 2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 10 framförs att dagens materialersättning bör reformeras. I motionen anförs att en höjning från dagens 2 promille till 5 procent skulle ge berörda markägare möjlighet till en rimligare ersättning och samtidigt garantera att det offentliga får avkastning på gjorda investeringar i exempelvis infrastruktur.

I kommittémotion 2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del framförs att regeringen bör tillsätta en utredning av mineralagen som ser över äganderättens ställning. Utredningen bör bl.a. överväga om det finns anledning att ändra äganderättens utsträckning under markytan och ge förslag på hur frågan om ekonomisk säkerhet för återställande av skador ska lösas.

I kommittémotion 2020/21:3262 av Arman Teimouri m.fl. (L) anförs att behovet av metaller och mineral för att kunna förse industrin med de råvaror som behövs för att tillverka elektroniska produkter ökar i takt med teknikutvecklingen. I dag har gruvföretag stora möjligheter att inleda prospektering som kan påverka miljön och inskränka på markägarnas äganderätt. Däremot är själva gruvdriften förknippad med omfattande miljöprövningar och tillstånd, skriver motionärerna. I yrkande 13 framhålls därför att det kan finnas skäl att se över markägarens äganderätt i samband med prospektering.

Vissa kompletterande uppgifter

Allmänt om äganderätten

I 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen anges att vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnader utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Vidare gäller enligt andra stycket i samma paragraf att den som genom expropriation eller något annat sådant förfogande tvingas avstå från sin egendom ska vara tillförsäkrad full ersättning för förlusten. Ersättning ska också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller en byggnad på ett sådant sätt att den pågående markanvändningen inom den berörda delen av fastigheten avsevärt försvåras eller att skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen ska bestämmas enligt grunder som anges i lag.

Tillkännagivande om kompensation vid inskränkningar av äganderätten

Våren 2018 riktade riksdagen, på förslag av miljö- och jordbruksutskottet, ett tillkännagivande till regeringen om behovet av en utredning om kompensation vid inskränkningar i äganderätten. Utskottet anförde att det fanns anledning att granska och föreslå ändringar i de bestämmelser som möjliggör rådhetsinskränkningar av hälsoskydds-, miljöskydds- och säkerhetsskäl. Det var enligt utskottet angeläget att ta ytterligare initiativ för att utreda vilka slags kompensationsmodeller som skulle kunna utformas för att begränsa de ekonomiska förluster som markägare kan drabbas av till följd av rådhetsinskränkningar (bet. 2017/18:MJU19, rskr. 2017/18:217). Företrädare för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverade sig mot beslutet.

I skrivelsen Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2019 (skr. 2019/20:75) anförde regeringen att det pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att identifiera vilka åtgärder som kan vidtas med anledning av tillkännagivandet.

Tillkännagivande om en parlamentarisk översyn av egendomsskyddet

Våren 2019 ställde sig konstitutionsutskottet bakom ett antal motionsyrkanden om att regeringen bör ta initiativ till en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över och stärka det grundlagsreglerade egendomsskyddet (bet. 2018/19:KU27).

I ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2020/21:989) av Kjell Jansson (M) om det grundlagsskyddade egendomsskyddet och varför regeringen inte har tillsatt en parlamentarisk kommitté som ska se över och stärka det grundlagsskyddade egendomsskyddet anförde justitie- och migrationsminister Morgan Johansson den 15 januari 2021 följande:

Det är framför allt frågeställningar som hänger samman med äganderätten till skogen som är bakgrunden till riksdagens tillkännagivande om att se över och stärka det grundlagsreglerade egendomsskyddet. Som jag har framhållit i mina tidigare svar kan konstateras att frågeställningar som rör skyddet för äganderätten kan uppkomma i skilda sammanhang och på många olika rättsområden. Svåra avvägningar mellan enskilda och allmänna intressen behöver ofta göras inte minst på områden där hälsa, miljö och säkerhet kan motivera begränsningar i äganderätten.

Regeringen arbetar också för fullt med att genomföra den sakpolitiska överenskommelse som träffades i januari förra året mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Liberalerna, det s.k. januariavtalet. Det är ett arbete som kommer att fortsätta även framöver.

Mot bakgrund av januariavtalet har regeringen tillsatt utredningar med uppdrag att lämna förslag som berör egendomsskyddet för markägare och ersättningsrätt vid olika former av rådhetsinskränkningar över mark. Jag kommer att invänta resultatet av pågående utredning- och beredningsarbete innan jag tar ställning till vilka förändringar som kan behöva genomföras.

I sammanhanget vill jag slutligen framhålla att den nuvarande utformningen av egendomsskyddet i grundlag är ett resultat av ett omfattande arbete som gjordes, i brett politiskt samförstånd, i Grundlagsutredningen och som trädde i kraft så sent som 2011.

Mineralersättning

Sambällsintresset av att mineral kan brytas och tas till vara har bedömts vara ett så starkt allmänt intresse att grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt är uppfyllda. Vid ingrepp i markägares rättigheter med stöd av minerallagen är markägarna dock garanterade ersättning. Skador eller intrång som orsakas av undersökningsarbete ska ersättas av den som har ett undersökningstillstånd eller en koncession med vars stöd arbetet bedrivs. Ofta bestäms ersättningens storlek genom frivilliga uppgörelser mellan koncessionshavaren och markägaren. Om inte sådana uppgörelser kan nås bestäms ersättningen enligt expropriationsrättsliga principer. Ägare av den mark som omfattas av en bearbetningskoncession får även en särskild ersättning baserad på värdet av den malm som bryts, s.k. mineralersättning.

Bestämmelserna om mineralersättning gäller alla koncessioner som har beviljats sedan maj 2005 och där gruvdrift pågår. Mineralersättning från koncessionshavaren till markägarna syftar till att uppnå en bättre balans mellan exploatörer och markägare (7 kap. 7 § minerallagen). Ersättningen ska motsvara 2 promille av värdet av de mineral som koncessionen omfattar och som har brutits under året. Av ersättningen ska tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägarna inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten.

Mineralersättningen har inte någon direkt koppling till den eventuella miljöskada som gruvverksamheten kan resultera i eller till finansiering av efterbehandlingsåtgärder. De intäkter som tillfaller staten genom mineralersättningen redovisas i stället enligt gällande principer för statens budgethantering mot inkomsttitel i budgetpropositionen.

Översyn av mineralersättningen och vissa andra avgifter

I budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 Förslag till statens budget 2015, Finansplan och skattefrågor s. 46) angav regeringen att den hade för avsikt att medverka till att nya modeller skapas för att utveckla samhällets och gruvnäringens ansvar för att finansiera de investeringar som krävs för en miljömässigt hållbar gruvnäring och samhällsutveckling. Regeringen avsåg i detta sammanhang att se över mineralavgiften och återkomma till riksdagen med förslag.

I juli 2015 fick Tillväxtanalys sedermera i uppdrag att kartlägga Sveriges attraktivitet som gruvland och vilka faktorer som påverkar detta. I uppdraget angavs att myndigheten i en delrapport skulle redovisa hur nivån på mineralersättningen och andra avgifter enligt mineralagen påverkar Sveriges attraktivitet som gruvland. I uppdragsbeslutet återgav regeringen sitt tidigare refererade uttalande i finansplanen och angav att uppdraget till Tillväxtanalys är en del i den översyn som aviserades där.

Den del av uppdraget som avsåg mineralersättningen och andra avgifter redovisades i promemorian Tillstånd och miljöprövning för att öppna gruvor – en internationell utblick (pm 2016:05) i slutet av mars 2016. I promemorian konstaterades det bl.a. att den svenska och den finska lagstiftningen, som ger markägaren rätt till mineralersättning, är unika eftersom markägarens rättigheter till mineralen som regleras i gruvlagarna inte kan sägas vara helt klara. I praktiken har reglerna inneburit att marken där en gruva eventuellt kan etableras nästan alltid förvärvas av gruvbolaget. Vidare noterades det att det i flera länder finns system för att fördela de skatteintäkter och de avgifter som betalas för prospektering och gruvdrift på flera nivåer lokalt, regionalt och nationellt.

Tillväxtanalys presenterade en slutrapport i juli 2016 som heter Sverige – ett attraktivt gruvland i världen? En internationell jämförelse (Rapport 2016:06). När det gäller mineralersättningen redovisades följande slutsatser och rekommendationer:

När det gäller att höja mineralersättningen i Sverige kan detta ha negativa konsekvenser för framtida jämbrytning eftersom det kan leda till att gruvorna inte blir lönsamma. För koppar verkar det finnas en marginal för att höja mineralersättningen. Intäkterna från denna höjning ska dock vägas mot kostnaden i form av ökad administration och ökad komplexitet.

Situationen för andra mineral behöver analyseras vidare innan en eventuell höjning av mineralersättningen införs. Det bör påpekas att genom att enbart höja mineralersättningen för vissa mineral skulle principen om skattnetralitet frångås.

I stället för att öka mineralersättningen kan staten initiera samverkan mellan det lokala samhället och gruvbolagen kring utveckling av gemensamma intressen. Ett annat alternativ är att det skapas en tydligare reglering kring gruvbolagens sociala ansvar med större möjlighet att ställa särskilda villkor i samband med gruvbrytning. Detta bör dock utredas noggrant.

Att införa en skatt på extraordinära vinster orsakade av prisökningar på råvarumarknaden har visat sig vara kostsamt och inte ge särskilt mycket

intäkter. Ett sådant styrmedel behöver därför analyseras ordentligt om det ska införas.

Tillväxtanalys har även undersökt hur staten kan främja investeringar i utvinning av innovationskritiska metaller och mineral (Rapport 2018:02). I rapporten framhåller Tillväxtanalys att statens ambitioner bör vara tydliga och långsiktiga och att det därför vore önskvärt med en politisk överenskommelse som kan förväntas vara stabil över tid om prioriteringen mellan samhällets behov av innovationskritiska metaller och mineral och andra intressen som kan ligga till grund för att utveckla en långsiktig strategi. Myndigheten anser vidare att det i en sådan långsiktig strategi även bör ingå ett ställningstagande kring mineralersättningen.

Mineralersättning som en prioriterad fordran

I 11 kap. konkurslagen (1987:672) regleras utdelning av medel från ett konkursbo till fordringsägarna. Den ordning i vilken betalningsanspråken ska tillgodoses vid konkurs och utmätning regleras i sin tur i förmånsrättslagen (1970:979) och i utsökningsbalken. Utgångspunkten är att alla fordringar har samma rätt. I förmånsrättslagen finns dock en uppräkningslista av vissa fordringar som har bättre rätt än andra, dvs. förmånsrätt, och vilken ordning som gäller mellan dessa s.k. prioriterade fordringar. Fordringar utan förmånsrätt, dvs. oprioriterade eller övriga fordringar, har inbördes lika rätt.

Konkurs- och förmånsrättslagarna bereds av civilutskottet.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2020 behandlade utskottet senast motioner med koppling till äganderätt, egendomsskydd och ersättningar i samband med prospektering och gruvetableringar (bet. 2019/20:NU11). Vid detta tillfälle hänvisade utskottet bl.a. till regeringens utfästelser om att se över olika ersättningsformer enligt mineralagen och till det pågående arbetet med anledning av dessa utfästelser. Företrädare i utskottet för Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna framförde andra uppfattningar i reservationer.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas under följande rubriker:

- Äganderätt och ersättningar
- Mineralersättning som en prioriterad fordran.

Äganderätt och ersättningar

Det råder bred politisk enighet om att gruv- och mineralnäringen är viktig för Sverige. Samhällsintresset av att mineral kan brytas och tas till vara har bedömts vara ett så starkt allmänt intresse att grundlagens förutsättningar för

ingrepp i markägarnas rätt är uppfyllda. Vid ingrepp i markägares rättigheter med stöd av minerallagen är markägarna dock garanterade ersättning. Skador eller intrång som orsakas av undersökningsarbete ska ersättas av den som har ett undersökningstillstånd eller en koncession med vars stöd arbetet bedrivs. Ofta bestäms ersättningens storlek genom frivilliga uppgörelser mellan koncessionshavaren och markägaren. Ägare av den mark som omfattas av en bearbetningskoncession får även en särskild ersättning baserad på värdet av den malm som bryts, s.k. mineralersättning. I flera motionsyrkanden som behandlas i detta avsnitt ifrågasätts dels utformningen av mineralersättningen, dels om den nu gällande ordningen i minerallagen verkligen kan anses tillgodose de äganderättsliga aspekterna på ett godtagbart sätt. Här vill utskottet bl.a. hänvisa till att det pågår arbete med frågor som har koppling till det grundlagsskyddade egendomsskyddet vilket i förlängningen även har med den ersättning som bör utgå till den berörda markägaren att göra. Som redovisats har riksdagen genom ett tillkännagivande i juni 2019 framfört att regeringen bör ta initiativ till en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över och stärka det grundlagsreglerade egendomsskyddet. Därtill kan det även nämnas att Skogsutredningen hösten 2020 överlämnade sitt slutbetänkande Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73) till regeringen. Flera förslag som utredaren för fram berör äganderätten och betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet vill framhålla att de överväganden som görs om äganderättens ställning, inklusive frågor om ersättningar vid intrång, med fokus på skogsmark även kan ha inverkan på kommande överväganden och förslag som har kopplingar till äganderättsliga spörsmål på det mineralpolitiska området. Utskottet avser därmed att inte förorda några tillkännagivanden som riskerar att föregripa de svåra och viktiga avväganden som beredningsarbetet innefattar.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks härmed.

Mineralersättning som en prioriterad fordran

Förslag om att regeringen att bör se över markägarens rättigheter som fordringsägare när det gäller hans eller hennes del av mineralersättningen i samband med en konkurs har avstyrkts av utskottet vid ett antal tillfällen under den innevarande mandatperioden. Ett sådant förslag har väckts även under detta riksmöte och finns i motion 2020/21:3485 (M) yrkande 4. Utskottet har vid tidigare tillfällen redovisat vad som gäller för utdelning av medel från ett konkursbo till fordringsägarna. Utskottet kan inte se att det har tillkommit några nya fakta eller andra förhållanden som motiverar att riksdagen ska fatta ett annat beslut än den gjorde så sent som våren 2020. Förslaget i motionen avstyrks därför även denna gång.

Utvinning och vissa miljöfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör utvinning och vissa miljöfrågor. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående beredning inom Regeringskansliet av olika utredningsförslag.

Jämför reservation 8 (M), 9 (SD) och 10 (KD) samt särskilt yttrande 2 (V).

Motionerna

Jessica Rosencrantz m.fl. (M) framhåller i kommittémotion 2020/21:3351 att det finns en risk för att tillstånd för bearbetningskoncession ges till verksamheter som inte är ekonomiskt hållbara eftersom avfallshanteringskostnaderna inte inkluderas i bedömningen. En konsekvens kan bli att gruvverksamheten inte har tillräckliga resurser för att hantera sitt avfall. I yrkande 39 skriver motionärerna att regeringen bör se över möjligheterna att inkludera dessa kostnader i prövningen.

I kommittémotion 2020/21:3485 av Lars Hjälmered m.fl. (M) framhålls att det finns en risk att tillstånd för bearbetningskoncession ges till en verksamhet som inte blir ekonomiskt bärkraftig eftersom avfallshanteringskostnaderna inte inkluderas i bedömningen. Det riskerar att leda till att gruvverksamheten inte har tillräckliga resurser att hantera sitt avfall, och därigenom har verksamheten mer påverkan på miljön. Av yrkande 7 framgår att motionärerna därför anser att regeringen bör ta fram en lösning för att inkludera avfallskostnader vid prövningar.

Riksdagen röstade i slutet av den förra mandatperioden igenom regeringens proposition om ett förbud mot utvinning av uran. Edward Riedl (M) skriver i motion 2020/21:1117 att detta var mycket olyckligt och yrkar att förbudet snarast borde hävas. Motionären menar bl.a. att förbudet äventyrar Sveriges internationella rykte som gruvnation och att den svenska gruvindustrins konkurrenskraft riskerar att försvagas.

Sveriges framtida behov av elektricitet kommer att öka kraftigt när samhället i allt större utsträckning elektrifieras, sägs det inledningsvis i motion 2020/21:2556 av John Weinerhall och Viktor Wärnick (båda M). Motionärerna anser att detta motiverar satsningar på kärnkraften, och med hänvisning till den goda tillgången till uran i den svenska berggrunden anser de att det finns goda skäl att tro att uranbrytning skulle kunna vara lönsamt. Motionärerna yrkar att minerallagen bör ändras så att uranbrytning åter blir möjligt i Sverige.

I kommittémotion 2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 11 framförs att industriverksamhet i allmänhet och gruvindustri i synnerhet medför ingrepp i naturen. Sådana ingrepp orsakade av mineralutvinning ska efterbehandlas till en god miljöstandard när gruvbrytningen har upphört, vilket bl.a. kan medföra kostsam marksanering. En lösning som motionärerna förordar är

att bearbetningskoncessionen villkoras med att koncessionshavaren löpande avsätter medel som ska kunna täcka de sanerings- och återställningskostnader som bedöms återstå när verksamheten är avslutad.

I motionen framförs vidare att förbudet mot utvinning av uran även försvårar möjligheterna att prospektera efter och utvinna innovationskritiska jordartsmetaller och sådana metaller som används för batteritillverkning. Vidare framhåller motionärerna att den rimliga positionen för ett kärnkraftsland är att under kontrollerade former tillåta prospektering efter och brytning av uran. Därför anser motionärerna att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att återkomma med förslag om att det återigen ska vara möjligt att ge tillstånd enligt miljöbalken till gruvdrift för att utvinna uran. Motionärerna anser i yrkande 13 att det ska vara möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning och fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets s.k. fissila egenskaper.

Emma Hult m.fl. (MP) framhåller i motion 2020/21:3060 yrkande 3 att den planerade gruvan vid Norra Kärr utanför Gränna hotar Vätterns unika ekosystem, vattenkvalitet och sjöns funktion som dricksvattentäkt. Gruvplanerna tydliggör att gruvindustrin bör leva upp till högre miljökrav. Motionärerna anser att minerallagstiftningen bör moderniseras för att miljöskyddade områden ska säkras från prospektering och provborrning.

I kommittémotion 2020/21:2807 framför Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 9 att utvinning av skiffergas innebär stora miljörisiker, bidrar till klimatförändringen och cementerar fossila strukturer. Därför begärs ett tillkännagivande om att utvinning av skiffergas ska vara förbjudet i Sverige. Vidare anför motionärerna att flera Östersjöstater (dock inte Sverige) i dag utvinner eller prospekterar efter olja i Östersjön. Motionärerna framhåller att en oljeolycka i Östersjön skulle få allvarliga miljökonsekvenser och är ett potentiellt hot mot Sveriges kuster och havsmiljö. I yrkande 24 anför de att Sveriges regering därför bör uppmanas att verka inom EU och Östersjöorganisationen Helcom för att åstadkomma ett förbud mot oljeutvinning i Östersjön.

Vissa kompletterande uppgifter

Anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet enligt miljöbalken

Enligt 9 kap. 6 § miljöbalken får regeringen utfärda föreskrifter om att det ska vara förbjudet att anlägga eller driva miljöfarlig verksamhet utan tillstånd eller innan en anmälan har gjorts. Även om det inte krävs något tillstånd får tillsynsmyndigheten i det enskilda fallet förelägga en verksamhetsutövare att ansöka om tillstånd om verksamheten medför risk för betydande föroreningar eller andra betydande problem för människor, hälsan eller miljön. I miljöprövningsförordningen (2013:251) listas vilka verksamheter som kräver tillstånd från miljödomstolen eller länsstyrelsen eller där en anmälan ska göras till tillsynsmyndigheten.

För gruvdrift eller en gruvanläggning för brytning av malm, mineral eller kol krävs vanligen tillstånd från miljödomstolen (4 kap. miljöprövningsförelagningen). En väsentlig del av tillståndsprövningen handlar om hantering och deponering av avfall från gruvverksamheten. Så kallad provbrytning kräver tillstånd från länsstyrelsen. Mineralutvinning kräver dessutom ofta även tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken (vattenverksamheter) för att avleda vatten eller för att uppföra dammar.

Efterbehandlingsansvar

I 10 kap. miljöbalken finns de bestämmelser som reglerar vem som är ansvarig för att utreda och efterbehandla områden som är så pass förorenade att de kan medföra skada eller problem för människors hälsa eller miljön. Enligt huvudregeln är det den som bedriver eller har bedrivit verksamhet eller har vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen, den s.k. verksamhetsutövaren, som är utrednings- och efterbehandlingsansvarig. Även en fastighetsägare kan bli ansvarig.

Enligt 16 kap. 3 § miljöbalken kan tillstånd etc. som har meddelats enligt balken göras beroende av att den som avser att bedriva verksamheten ställer säkerhet för kostnaderna för att avhjälpa en miljöskada och för andra återställningsåtgärder som verksamheten kan ge anledning till. En säkerhet ska godtas om den visas vara betryggande för sitt ändamål. Säkerheten kan ställas efter hand enligt en plan som vid varje tid tillgodoser det aktuella behovet av en säkerhet. Säkerheten ska prövas av tillståndsmyndigheten.

Enligt 15 kap. 35 § miljöbalken får tillstånd till en verksamhet som omfattar deponering av avfall endast beviljas om verksamhetsutövaren ställer en säkerhet enligt 16 kap. 3 § miljöbalken eller vidtar någon annan lämplig åtgärd för sådant säkerställande.

Utredning om ekonomiska säkerheter vid gruvverksamhet

I juni 2017 gav regeringen en särskild utredare (avdelningschef Daniel Barr) i uppdrag att analysera om det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga ekonomiska säkerheter för efterbehandling och annat arbete som krävs för att återställa en plats efter gruvverksamhet (dir. 2017:59). Utredaren överlämnade sitt betänkande Statens gruvliga risker (SOU 2018:59) till regeringen i juni 2018.

Sammantaget konstaterade utredaren att det gällande systemet med säkerheter innebär att staten och i slutändan skattebetalarna löper en betydande risk att tvingas träda in och finansiera kostnader för efterbehandling som verksamhetsutövarna borde ha stått för. Utredaren lämnade flera förslag som bl.a. gällde syftet och målsättningen med säkerheterna, en uppstramning av reglerna för beräkning av säkerhetsbeloppets storlek och en tydligare beslutsprocess när det gäller säkerheternas storlek.

Utredningsbetänkandet remitterades under hösten 2018 och bereds alltjämt inom Regeringskansliet.

Utredning om utvinning ur alunskiffer

I mars 2020 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare (enhetschefen vid Länsstyrelsen i Västernorrlands län Helén Leijon) med uppgift att analysera hur regelverket för utvinning av metaller och mineral alunskiffer kan skärpas samt lämna författningsförslag för detta (dir. 2020:26). Utredaren överlämnade sitt betänkande till regeringen i december 2020. I betänkandet föreslås bl.a. regelskärpningar som innebär:

- att sökanden i ansökan om undersökningstillstånd och bearbetningskoncession särskilt ska ange om ansökan avser alunskiffer
- att bearbetningskoncession som avser alunskiffer endast får beviljas den som visar att den är lämplig att bedriva sådan bearbetning
- att frågan om påverkan på jord- och skogsbruket ska utredas särskilt i koncessionsärendet efter underrättelse från bergmästaren.

Därutöver föreslår utredningen en myndighetsgemensam vägledning för tillämpning av bestämmelser som rör frågan om påverkan på jord- och skogsbruket. Den föreslår även ett antal åtgärder för att öka kunskapen om hantering av de miljörisker som är förknippade med metall- och mineralutvinning ur alunskiffer. Med beaktande av de kunskapsluckor som har identifierats föreslår utredningen bl.a. att information sammanställs i databaser samt forskningsåtgärder.

Betänkandet är på remiss och remissvaren ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 22 mars 2021.

Förbudet mot utvinning av uran

Våren 2018 biföll riksdagen förslagen i regeringens proposition Förbud mot utvinning av uran (prop. 2017/18:212, bet. 2017/18:NU13, rskr. 2017/18:277). Riksdagens beslut innebär att ett förbud mot utvinning av uran började gälla den 1 augusti 2018. Genom de lagändringar som genomfördes är det inte längre möjligt att ge tillstånd till gruvdrift för att utvinna uran, dvs. en uran-gruva. Det är inte heller möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning eller fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper. Förbudet gäller för gruvverksamhet med utvinning av uran både som biprodukt och som återvinning av utvinningsavfall. En följdändring i miljöbalkens bestämmelse om obligatorisk tillåtlighetsprövning innebär att uranutvinning som omfattas av förbudet inte längre ska tillåtlighetsprövas av regeringen.

I och med riksdagens beslut gjordes också en ändring i minerallagen som innebär att uran inte längre klassas som ett koncessionsmineral. Följden av detta är att det inte längre är möjligt att bevilja undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession för uran. Undersökningsmetoder som använder uranets egenskaper för att hitta koncessionsmineral för vilka undersökningstillstånd har beviljats påverkas dock inte av lagändringen.

Företrädare i utskottet för Moderaterna, Sverigedemokraterna och Liberalerna framhöll i en reservation att riksdagen borde avslå regeringens proposition.

Genomförande av offshoredirektivet

I maj 2015 tog riksdagen ställning till regeringens proposition Genomförande av offshoredirektivet (prop. 2014/15:64). I propositionen föreslogs att undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner enligt kontinentalsockellagen (1966:314) och minerallagen inte ska få beviljas i fråga om olje- eller gasverksamhet till havs. Riksdagen biföll regeringens förslag, och bestämmelserna trädde i kraft den 1 juli 2015 (bet. 2014/15:FöU9, rskr. 2014/15:197).

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat frågor om utvinning av uran i Sverige. Vid det senaste tillfället – våren 2020 – konstaterade utskottet bl.a. att när förslaget om ett förbud behandlades i riksdagen fanns det olika uppfattningar om huruvida ett sådant förbud borde införas (bet. 2019/20:NU11). Vidare påminde utskottet om att förslagen i propositionen är genomförda, och sade sig inte ha för avsikt att ta några initiativ i linje med vad som framfördes i de då aktuella motionerna, vilka således avstyrktes. Företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna framförde en annan uppfattning i en reservation.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen även behandlat frågor om utvinning av olika fossila energitillgångar i Sverige. Det senaste tillfället var våren 2020 (bet. 2019/20:NU11). Då konstaterade utskottet bl.a. att regeringspartierna, tillsammans med andra riksdagspartier som utgör regeringsunderlag i vissa frågor, har uppgett att prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas ska förbjudas på motsvarande sätt som har gjorts när det gäller uran, och att regelverket för när mineral får utvinnas från alunskiffer ska skärpas. Frågorna ska utredas, och ny lagstiftning uppges ska vara på plats 2022. Även när det gäller ett förbud mot frackning hänvisade utskottet till detta lagstiftningsarbete. Företrädaren i utskottet för Kristdemokraterna hade en avvikande uppfattning och framförde denna i en reservation.

När det gäller motionsyrkanden om återställning och efterbehandling av områden där det har bedrivits gruvbrytning eller prospektering behandlade utskottet sådana senast våren 2020 (bet. 2019/20:NU18). Utskottet konstaterade då bl.a. att betänkandet Statens gruvliga risker (SOU 2018:59) överlämnades till regeringen våren 2018 och att det fortfarande bereds inom Regeringskansliet. Därmed fann utskottet inga skäl för riksdagen att agera med anledning av motionerna som på olika sätt rörde ekonomiska säkerheter eller efterbehandling av mark efter en gruvetablering eller efter prospektering. Avvikande uppfattningar redovisades i reservationer från Moderaternas och Sverigedemokraternas företrädare i utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat motioner som gäller möjligheterna att förena gruvverksamhet och mineralutvinning med en ambitiös miljöpolitik. När det gäller frågor om att återställa och efterbehandla områden där gruvbrytning eller undersökningsverksamhet har förekommit vill utskottet åter hänvisa till att en särskild utredare haft i uppdrag av regeringen att analysera om det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga ekonomiska säkerheter för efterbehandling och annat arbete som krävs för att återställa en plats efter gruvverksamhet. Utredaren överlämnade sitt betänkande i juni 2018, och detta bereds tillsammans med inkomna remissvar alltjämt inom Regeringskansliet. Mot denna bakgrund avser utskottet att inte förorda att riksdagen agerar med anledning av de motioner som innehåller förslag som rör detta området.

Utvinning av olja, naturgas och kol kräver tillstånd enligt minerallagen, men även olika typer av miljötillstånd. Samtidigt bör det påminnas om att de naturgivna förutsättningarna i Sverige är av sådan art att sådan utvinning sällan är aktuell. Oaktat detta vill utskottet – i likhet med vad det anförde våren 2020 – påminna om att regeringspartierna, tillsammans med de övriga riksdagspartier som utgör regeringsunderlag i vissa frågor, har uppgett att prospektering efter och nyexploatering av mark för att utvinna kol, olja och fossilgas ska förbjudas och att ny lagstiftning ska vara på plats 2022. Därför anser utskottet att det saknas skäl för riksdagen att agera med anledning av det som anförs i motion 2020/21:2807 (KD) yrkande 9 om ett förbud mot utvinning av skiffergas i Sverige och i motion 2020/21:3060 (MP) yrkande 3 om att bl.a. säkra miljöskyddade områden från prospektering. I den förstnämnda motionens yrkande 24 efterfrågas vidare ett tillkännagivande om att regeringen bör uppmanas att verka inom EU och Östersjöorganisationen Helcom för att åstadkomma ett förbud mot oljeutvinning i Östersjön. Här hänvisar utskottet till den hållning som redovisades då motsvarande förslag behandlades våren 2020, nämligen att det får förutsättas att regeringen på olika sätt och genom relevanta kanaler verkar för att sådan utvinning även ska begränsas i andra länders delar av ett så pass unikt och känsligt innanhav som Östersjön.

När det till sist gäller utvinning av uran vill utskottet påminna om att det sedan den 1 augusti 2018 inte längre tillåtet att utvinna uran i Sverige. Sedan den dagen återfinns inte heller uran bland de s.k. koncessionsmineral som omfattas av bestämmelserna i minerallagen. I motionerna 2020/21:701 (SD) yrkande 13, 2020/21:1117 (M) och 2020/21:2556 (M) finns förslag om att uranbrytning åter bör tillåtas i Sverige och att det ska vara möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning och fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper. Utskottet avser inte att ta några initiativ i linje med det som framförs i dessa motioner.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks därmed.

Övriga mineralpolitiska frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. en ny gruv- och mineralstrategi, innovationskritiska metaller, tillsynsavgifter och att minerallagen bör ses över för att klara oförutsedda händelser. Utskottet framhåller bl.a. pågående arbete på såväl nationell nivå som EU-nivå, samt nyligen fattade riksdagsbeslut.

Jämför reservation 11 (M, SD), 12 (M, SD), 13 (M) och 14 (SD).

Motionerna

I motion 2020/21:2445 framför Marlene Burwick m.fl. (S) att den svenska mineralstrategin bör uppdateras i enlighet med samhällets behov av mineral. Av motionen framgår att det därmed skulle finnas goda möjligheter att skapa nya jobb samtidigt som Sverige skulle bidra till att nå målen i Parisavtalet.

Lars Hjalmered m.fl. (M) skriver i kommittémotion 2020/21:3485 att det 2013 togs fram en gruv- och mineralstrategi med syftet att öka konkurrenskraften i den svenska gruv- och mineralnäringen. I yrkande 1 förordar motionärerna att en ny gruv- och mineralstrategi bör tas fram för att öka branschens konkurrenskraft. Denna bör bl.a. tydliggöra hur Sverige ska behålla och förstärka sin position som EU:s ledande gruvland och behandla frågor som rör kompetensförsörjning, investeringsvillkor, hållbarhet samt forskning och innovation på området. Den svenska gruvnäringens förmåga att bidra till den europeiska och globala klimatomställningen med kritiska metaller och mineral bör lyftas fram särskilt. I yrkande 5 förordas vidare att regeringen bör överväga att införa differentierade avgifter för tillsyn som bättre tar hänsyn till gruvverksamheternas omfattning och i större utsträckning reflekterar statens faktiska kostnader. I yrkande 6 anförs att det dessutom bör tas fram en särskild strategi för ökad utvinning av innovationskritiska mineral. I motionen anförs att det är rimligt att regeringen i det arbetet tar utgångspunkt i EU-kommisionens arbete om kritiska metaller och mineral för EU och sedan återkommer till riksdagen med ett förslag.

I kommittémotion 2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 förordas en rad åtgärder för att stärka den svenska gruvnäringen, vilket bl.a. innefattar att mineralstrategin bör revideras.

I en värld med ökande befolkning och där stora befolkningsgrupper tar sig ur fattigdom ökar efterfrågan på produkter som förutsätter tillgång på metaller och mineral. Denna uppfattning redovisas i kommittémotion 2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD). Motionärerna konstaterar vidare att regeringen 2013 antog en mineralstrategi, som reviderades 2015. Motionärerna ser positivt på strategin, men konstaterar att prospekteringsstakten har minskat och att det geopolitiska läget har försvårats sedan dess. De ser därför ett behov av att

mineralstrategin revideras och begär i yrkande 1 ett tillkännagivande med den innebörden.

Vidare understryker motionärerna i yrkande 4 betydelsen av att underlätta och stärka förutsättningarna för SGU och Bergsstaten att kunna möta de utmaningar som hanteringen av en ökad efterfrågan av mineral och metaller medför samt de intressekonflikter som kan uppstå i anslutning till detta.

I yrkande 7 förordar motionärerna ett tillkännagivande om en kartläggning av innovationskritiska mineral. Trots förekomst av sådana dessa mineral i den svenska berggrunden är Sverige i dag i hög grad beroende av import av dessa mineral från nationer där brytningen sker med tveksamma metoder ur såväl etisk synpunkt som ur miljöperspektiv.

Motionärerna förordar i yrkande 12 att regeringen bör utreda och utforma en robust minerallagstiftning som fungerar även då det oförutsedda inträffar. Ett exempel på att lagstiftningen behöver ses över anges vara att minerallagen, innan näringsutskottet förordade en ändring, inte medgav att prospektering avbröts eller pausades under coronapandemin. Prospekteringsföretag riskerade således att förlora sina undersökningstillstånd. Motionärerna menar att det därför vore klokt att utreda och säkerställa att de lagar som reglerar gruvnäringen är utformade på ett sådant sätt att de är funktionella och fyller sitt syfte även under större nationella och internationella kriser.

Vissa kompletterande uppgifter

Interpellation om Sveriges förutsättningar för en stark gruv- och mineralnäring

Den 22 januari 2021 framförde näringsminister Ibrahim Baylan bl.a. följande i en interpellationsdebatt (ip. 2020/21:288) med anledning av en fråga från Linda Modig (C) om Sveriges förutsättningar för en stark gruv- och mineralnäring:

Sverige ska fortsätta att vara ett föregångsland inom mineralnäringen när det gäller hållbar utveckling. De åtgärder som formulerades inom mineralstrategin från 2013 har regeringen fullföljt. Därefter har det fortsatta arbetet bedrivits kopplat till regeringens strategi Smart industri, där gruv- och mineralnäringen är inkluderad. I budgetpropositionen för 2021 finansierar regeringen även en satsning på metaller och mineral ur sekundära källor.

Det finns ett ökande behov av metaller för fossilfria energitekniker som vindkraft och solenergi, samt för omställningen av transportsektorn med laddinfrastruktur, batterier och elbilar.

Innovationskritiska metaller och mineral är ett av de prioriterade områdena i regeringens strategi om cirkulär ekonomi och är nödvändiga i klimatomställningen. Sekundär utvinning av metaller och mineral är ett växande alternativ till primär brytning. Primära material ska så långt det är möjligt ersättas av resurser som används effektivt i cirkulära flöden. Sverige deltar aktivt i arbetet med den europeiska batterialliansen, som arbetar med att säkra tillgången av råvaror för produktion av hållbara battericeller.

[...] I höstas publicerade kommissionen ett meddelande om kritiska råvaror som anger tio åtgärder för att säkerställa tillgången på hållbart producerade råvaror samt en uppdaterad lista över kritiska metaller och mineral. Regeringen kommer att fortsätta stödja utvecklingen av hållbara värdekedjor från råvara till insatsvara eller slutprodukt, som föreslås i enlighet med kommissionens så kallade råvarumeddelande och redan existerande arbete. I ett sådant arbete är Sveriges gruv- och mineralindustri samt gruvklustret som helhet centrala aktörer. Tillförlitliga och heltäckande värdekedjor, där bland annat prospektering och kraftigt ökad återvinning har en central roll, är en förutsättning för att EU ska nå målen i EU:s industristrategi och den europeiska gröna given. Därmed kan vi lyckas med den digitala och gröna omställningen samt bibehålla Europas framtida industriella konkurrenskraft och innovationskapacitet.

Uppdrag att kartlägga innovationskritiska metaller och mineral

Regeringen har som en del i sin Handlingsplan 2 för Smart industri gett SGU i uppdrag att kartlägga möjligheterna till utvinning i Sverige av de innovationskritiska metaller och mineral som är nödvändiga för bl.a. miljö- och klimatomställningen (N2018/01044/FÖF). Uppdraget innebär en utökad insats för att kartlägga innovationskritiska metaller och mineral för att säkerställa råvaror av hög kvalitet genom en ansvarsfull och miljömässigt hållbar återvinning och utvinning. Råvaror från primära och sekundära (gruvavfall) källor i Bergslagen ska identifieras och inventeras.

Uppdraget redovisades den 2 mars 2020 i rapporten Innovationskritiska metaller och mineral i Bergslagen (RR 2020:02). SGU har inom projektet visat att det finns potential för innovationskritiska metaller och mineral i Bergslagen både i primära och sekundära källor. De rapporterade undersökningarna tar dock inte ställning till om förekomsterna är brytvärda, utan detta blir något som eventuella framtida prospekteringsinsatser får avgöra.

EU-kommissionens meddelande Resiliens för råvaror av avgörande betydelse

Den 3 september 2020 presenterade kommissionen meddelandet Resiliens för råvaror av avgörande betydelse (COM(2020) 474). Syftet med meddelandet är att staka ut vägen mot ökad trygghet och hållbarhet, och därmed bidra till ekonomisk återhämtning och långsiktig omställning i linje med den gröna given, kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi och EU:s industristrategi. I meddelandet framhåller kommissionen kritiska råvarors stora betydelse för EU:s ekonomi och vikten av att stärka en resiliens tillförsel och det öppna strategiska oberoendet. Detta ska uppnås genom en säker, hållbar och ansvarsfull försörjning av kritiska råvaror, till följd av förbättrad cirkularitet (kretslopp) och resurseffektivitet, ökad inhemsk mineralresurskapacitet, diversifierade globala leveranskedjor och minskat importberoende.

I meddelandet presenterar kommissionen en ny uppdaterad förteckning över 30 kritiska råvaror som anges vara mycket viktiga för EU:s tillväxt och som är förknippade med hög försörjningsrisk, som t.ex. avvikelser i fråga om tillgång till litium och kobolt och deras leveranskedjor, vilket kan förhindra

utvecklingen av litiumbatteriproduktion. Kommissionen identifierar fyra utmaningar för en säker och hållbar försörjning av kritiska råvaror och tio åtgärder för att öka EU:s resiliens och öppna strategiska oberoende. De fyra utmaningarna är

- resilienta värdekedjor för EU:s industriella ekosystem
- cirkulär användning av resurser, hållbara produkter och innovation
- anskaffning till Europeiska unionen
- diversifierad anskaffning från tredjeländer.

De tio åtgärder som kommissionen anser behöver vidtas för en tillförlitlig och ostörd tillgång på kritiska råvaror är

1. starta en industridriven europeisk råvaruallians
2. ta fram kriterier för hållbar finansiering för gruv-, utvinnings och bearbetningssektorerna i de delegerade akterna i taxonomin
3. påbörja forskning och innovation kring kritiska råvaror
4. kartlägga försörjningspotential inom EU av sekundära kritiska råvaror
5. identifiera gruv- och bearbetningsprojekt och investeringsbehov
6. utveckla expertis och kompetens i gruv-, utvinnings- och bearbetningsteknik
7. använda jordobservationer och fjärranalys inom gruvverksamhet
8. utveckla forsknings- och innovationsprojekt i Horisont Europa
9. utveckla strategiska internationella partnerskap
10. främja ansvarsfulla gruvdriftsmetoder för kritiska råvaror.

Handlingsplan för cirkulär ekonomi

Våren 2020 beslutade regeringen strategin Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige. I strategin redovisade regeringen en vision om ett samhälle där resurser används effektivt i giftfria cirkulära flöden och ersätter jungfruliga material. Det övergripande målet med strategin angavs vara att bidra till att nå miljö- och klimatmålen, liksom flera av de globala hållbarhetsmålen inom Agenda 2030.

I januari 2021 beslutade regeringen om en första handlingsplan för cirkulär ekonomi. Handlingsplanen innehåller drygt 100 åtgärder inom områden som industriomställning, materialförsörjning, teknikutveckling och avfallshantering. I handlingsplanen framhåller regeringen att budgetpropositionen för 2021 innehåller en satsning på åtgärder för att genom teknikutveckling och innovation öka möjligheterna till återvinning och sekundär utvinning av metaller och mineral. SGU disponerar medlen för satsningen och Naturvårdsverket föreslås få ta del av medlen för att bidra till arbetet. I handlingsplanen framförs vidare att sekundär utvinning av metaller är ett växande alternativ till primär brytning och för att regeringen för att genomföra denna satsning avser att inom kort besluta om ett regeringsuppdrag. Resurseffektivitet anges vara centralt för att driva cirkulär ekonomi och att handla resurseffektivt gäller lika

mycket både vid utvinning av primära resurser som vid återvinning och återanvändning av sekundära material.

För att stärka arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi anger regeringen i handlingsplanen att den på sikt avser att komplettera miljömåls-systemet så att det finns etappmål eller andra mål för strategins prioriterade strömmar (plast, textil, förnybara och biobaserade råvaror, livsmedel, bygg- och fastighetssektorn, inklusive bygg- och rivningsavfall, samt innovations-kritiska metaller och mineral) där det bedöms lämpligt.

Svar på skriftlig fråga om en stärkt gruvnäring

Näringsminister Ibrahim Baylan anförde den 11 november 2020 följande i ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2020/21:340) av Eric Palmqvist (SD) om SGU:s roll för gruvnäringen, och hur regeringen avser att möjliggöra för fler initiativ från myndigheten:

Riksdagen har beslutat om 246 miljoner kronor 2020 för SGU:s förvaltning. SGU har ett brett uppdrag som bland annat berör gruv- och mineralnäring, grundvatten och samhällsplanering. Regeringen har exempelvis de senaste åren gett SGU uppdrag om utökad kartläggning och karaktärisering av grundvattenresurser och i budgetpropositionen föreslår regeringen en satsning på metaller och mineral ur sekundära källor som uppgår till 25 miljoner kronor 2021 och beräknas till 25 miljoner kronor 2022.

SGU har därtill i sitt regleringsbrev för 2020 fått i uppdrag att ta fram en grundläggande och långsiktig plan för den kartläggande verksamheten. Enligt uppdraget ska SGU utföra arbetet med utgångspunkt i den av Geodatarådet fastställda nationella geodatastrategin. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december.

Vissa frågor om tillsyn

I enlighet med 15 kap. 1 § minerallagen ska tillsynen över efterlevnaden av minerallagen och de villkor eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, utövas av bergmästaren. Den tillsyn som bedrivs vid Bergsstaten avser kontroll av arbeten som utförs med stöd av undersökningstillstånd och bearbetningskoncession. Tillsynen kan initieras av bergmästaren. Den kan också vara en följd av anmälan från någon som anser att tillsyn är befogat. Bergmästaren genomför även årlig inspektion av alla gruvor som är i drift.

Efter avslutad utredning i ett tillsynsärende kan bergmästaren besluta att avskryva ärendet från vidare handläggning. Detta blir aktuellt om det har visat sig att kontrollen av verksamhetsutövaren inte föranleder någon åtgärd. Bergmästaren kan också avskryva ett tillsynsärende om innehavaren självmant under utredningen av ärendet, eller efter föreläggande, vidtar sådana åtgärder som bedöms tillräckliga. Hela Bergsstatens verksamhet inklusive tillsynsarbetet finansieras av ansökningsavgifter.

Länsstyrelsen är enligt miljöbalken tillsynsmyndighet över gruvverksamheter, och tillsynen bedrivs i form av besök samt utbildnings- och informationsinsatser. Avgifterna för tillsyn regleras i förordningen (1998:940) om

avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken. Under våren 2015 beslutade regeringen att höja avgifterna för miljöfarliga verksamheter. Höjningen genomfördes stegvis och avsikten var att anpassa avgifterna till de faktiska kostnaderna.

Giltighetstiden för undersökningstillstånd

Den 1 juli 2020 trädde ändringar i minerallagen (1991:45) i kraft som innebär att giltighetstiden för undersökningstillstånd som var giltiga vid lagens ikraftträdande och som tidigare hade förlängts genom att det visats att det fanns synnerliga skäl för förlängning förlängdes med ett år. Förlängningen omfattade dock inte undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan om stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet. Ändringarna, som föreslogs i propositionen Förlängd giltighetstid för undersökningstillstånd (prop. 2019/20:183), gjordes för att motverka allvarliga konsekvenser för prospekteringsbolagen och för gruvbranschen till följd av spridningen av sjukdomen covid-19. I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen tillkännagav riksdagen för regeringen att den senast den 31 oktober 2020 borde återkomma med ett lagförslag som innebär att samtliga undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020 förlängs med ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars skulle ha löpt ut (bet. 2019/20:NU20, rskr 2019/20:368). Enligt tillkännagivandet ska förslaget inte omfatta undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan om stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet. Företrädare i utskottet för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet framförde i en reservation att riksdagen inte borde göra något tillkännagivande.

I december 2020 lämnade regeringen en proposition till riksdagen som innehåller förslag om ändringar i minerallagen med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 och dess påverkan på gruvnäringen (prop. 2020/21:67). Ändringarna innebär att giltighetstiden för undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020 och som fortfarande är giltiga den 1 mars 2021 och som inte har förlängts tidigare ska förlängas med ett år. De innebär även att giltighetstiden ska förlängas med ett år för undersökningstillstånd som är giltiga den 1 mars 2021 och som tidigare har förlängts genom att det visats att ändamålsenlig undersökning har utförts eller för att tillståndshavaren har godtagbara skäl till att inte ha genomfört undersökning och dessutom gjort sannolikt att området kommer att undersökas under den tid som ansökningen avser. Giltighetstiden föreslogs förlängas med ett år även för tillstånd som är giltiga den 1 mars 2021 och som förlängts genom att det visats att det finns särskilda skäl för förlängning.

Ett enigt utskott ställde sig bakom regeringens proposition och riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (bet. 2020/21:NU9, rskr. 2020/21:190). Lagändringarna trädde i kraft den 1 mars 2021.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas under följande rubriker:

- Ny gruv- och mineralstrategi
- Innovationskritiska mineral och metaller
- Vissa övriga mineralpolitiska frågor.

Ny gruv- och mineralstrategi

I flera motioner framförs förslag om att Sverige borde revidera den gamla gruv- och mineralstrategin eller anta en ny strategi. Utskottet vill med anledning av dessa förslag inledningsvis framhålla att den mineralstrategi som togs fram 2013 av den dåvarande regeringen har fullföljts och att samhällsutvecklingen därefter medfört ett ökat behov av metaller för bl.a. fossilfria energitekniker som vindkraft och solenergi, samt för omställningen av transportsektorn med laddinfrastruktur, batterier och elbilar.

Utskottet kan konstatera att regeringen i januari 2021 beslutade om en handlingsplan för cirkulär ekonomi. I handlingsplanen framhålls bl.a. en satsning på åtgärder för att genom teknikutveckling och innovation öka möjligheterna till återvinning och sekundär utvinning av metaller och mineral. I handlingsplanen framförs även att sekundär utvinning av metaller är ett växande alternativ till primär brytning och att regeringen avser att besluta om uppdrag till berörda myndigheter för att handlingsplanen ska genomföras.

Utöver detta vill utskottet framhålla det arbete som för närvarande pågår på EU-nivå. Under hösten 2020 publicerade EU-kommissionen ett meddelande om kritiska råvaror där tio åtgärder för att säkerställa tillgången till hållbart producerade råvaror anges tillsammans med en uppdaterad lista över kritiska metaller och mineral. Utskottet utgår från att Sveriges gruv- och mineralindustri samt gruvklustret som helhet kommer att vara centrala aktörer i det fortsatta beredningsarbetet från svensk sida.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks därmed.

Innovationskritiska mineral och metaller

När det gäller en strategi för gruv- och mineralnäringen har utskottet i det föregående bl.a. hänvisat till den nya handlingsplanen för cirkulär ekonomi och det pågående arbetet på EU-nivå. Mot bakgrund av förslag i ett par motioner som särskilt rör innovationskritiska mineral vill utskottet tillägga att det av handlingsplanen för cirkulär ekonomi framgår att innovationskritiska metaller och mineral är ett prioriterat område. I planen anges bl.a. att sekundär utvinning av metaller och mineral är ett växande alternativ till primär brytning och att primära material så långt det är möjligt ska ersättas av resurser som används effektivt i cirkulära flöden. När det gäller information om tillgången på innovationskritiska mineral i den svenska berggrunden noterar utskottet att SGU under föregående år arbetat med en kartläggning av innovationskritiska

metaller i vissa delar av Sverige och att resultatet redovisades i en rapport till regeringen under våren 2020.

Som utskottet i det föregående också har framhållit presenterade EU-kommissionen hösten 2020 ett meddelande om kritiska råvaror. I meddelandet framhåller kommissionen dessa råvarors stora betydelse för EU:s ekonomi och vikten av att stärka en resilient tillgång och det öppna strategiska oberoendet. Utskottet ser positivt på att ett sådant arbete har inletts på EU-nivå men konstaterar samtidigt att initiativet ännu är i ett inledande skede.

Utskottet är därmed inte berett att i detta sammanhang förorda några tillkännagivanden när det gäller innovationskritiska metaller och mineral.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks därmed.

Vissa övriga mineralpolitiska frågor

I en motion efterfrågas ett riksdagsuttalande om att tillsynsavgifterna för gruvnäringen bör anpassas efter verksamheternas storlek. Förutom de ansökningsavgifter som betalas till SGU och Bergsstaten behöver gruvföretag betala avgifter för prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter vilka fastställs i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. I ett led för att öka kostnadstäckningen för statens kostnader för prövning och tillsyn höjdes avgifterna för prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter, vilket innefattar gruvor. Utskottet ser inga skäl att förorda att riksdagen uttalar sig om nivån på dessa avgifter.

I en annan motion förordas tillkännagivanden om att förutsättningarna för SGU och Bergsstaten bör stärkas och att regeringen bör utreda den lagstiftning som reglerar gruv- och mineralnäringen för att skapa en robust lagstiftning som fungerar även i oförutsedda kristider. Utskottet delar visserligen motionärernas uppfattning om vikten av att SGU och dess enhet Bergsstaten är väl rustade för att hantera sin uppgift på det mineralpolitiska området, men förutsätter att även regeringen har detta synsätt.

Mot bakgrund av den pågående coronapandemin vill utskottet vidare påminna om att riksdagen, såväl under föregående som innevarande riksmöte, har fattat beslut om att förlänga giltighetstiden för vissa undersökningstillstånd. Utskottet vill dock samtidigt framhålla att eftersom pandemin ännu inte är över finns det anledning att fortsätta att noga följa förhållandena för de prospekteringsbolag som bedriver verksamhet i Sverige. Utskottet vill särskilt lyfta fram behovet av att följa situationen för de fall där undersökningstillstånd har beviljats och som inte omfattas av de ändrade reglerna. Utskottet ser dock inget skäl att i nuläget förorda något riksdagsuttalande på området.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks härmed.

Reservationer

1. Tillståndsprocesser och handläggningstider, punkt 1 (S, V, MP)

av Anna-Caren Säterberg (S), Mattias Jonsson (S), Monica Haider (S), Birger Lahti (V), Åsa Eriksson (S), Patrik Engström (S) och Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del,

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 8,

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 3,

2020/21:3155 av Linda Modig (C) yrkandena 2 och 3 samt

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi vill inledningsvis framhålla att svensk gruv- och mineralnäring har stor betydelse för Sverige. Det handlar om arbetstillfällen, välfärd och utveckling av ny teknik för en grön omställning. Samtidigt är det ett faktum att gruvdrift har en omfattande påverkan på närmiljön, och en genomgående miljöprovning är därför viktig. I flera motioner förordas förslag som syftar till att förkorta tillståndsprocesserna och handläggningstiderna när det gäller mineral- och gruvärenden. Vi vill först och främst framhålla att väl utformade tillståndsprocesser och en effektiv handläggning bör vara vägledande för den provning som görs med stöd av såväl minerallagen som miljöbalken. Samtidigt är det viktigt att Sverige även i fortsättningen är ett föregångsland inom mineralnäringen när det gäller hållbar utveckling i linje med Agenda 2030.

I detta sammanhang vill vi påminna om att riksdagen vid flera tillfällen uppmanat regeringen att vidta åtgärder för att förkorta tillståndsprocesserna och handläggningstiderna för gruv- och mineralnäringen. Som redovisats pågår en översyn av dessa frågor och en utredare arbetar för närvarande med att bl.a. lämna förslag på åtgärder för att uppnå en mer modern och effektiv miljöprovning. Som också redovisats ska utredaren lämna sitt slutbetänkande till regeringen i december 2021. Vidare noterar vi att regeringen har aviserat att tillsätta en särskild utredare som ska se över provningsprocesser och regelverk för att säkerställa en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral. Vi ser därmed inget behov av att förorda att riksdagen på nytt uttalar sig i dessa frågor och därigenom riskerar att föregripa utredarnas slutsatser.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

2. Tillståndprocesser och handläggningstider, punkt 1 (SD)

av Tobias Andersson (SD), Eric Palmqvist (SD) och Josef Fransson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del och

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 8 och

avslår motionerna

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 3,

2020/21:3155 av Linda Modig (C) yrkandena 2 och 3 samt

2020/21:3485 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Den svenska gruvnäringen har gamla anor. En allt större efterfrågan från tillväxtländer tillsammans med en strävan inom EU att bli mer självförsörjande när det gäller olika malmer och mineral har resulterat i en långsiktig trend mot allt högre priser. Vi ser positivt på gruvnäringen och vill bidra till dess fortsatta utveckling i Sverige.

Ett sätt att underlätta för gruvnäringen är att effektivisera de tillståndprocesser som föregår en gruvetablering. Att få bearbetningskoncession och de miljötillstånd som krävs för att kunna öppna en ny gruva innebär ofta långa, kostnadskrävande och godtyckliga byråkratiska processer. En modell som vi anser borde prövas för att komma till rätta med dessa problem är en s.k. one-stop shop för de tillståndprocesser som föregår en gruvetablering. Det innebär att en myndighet får i uppdrag att koordinera processen och att denna myndighet är den enda parten som ställer frågor till de tillståndssökande gruvbolagen. Vi noterar att även regeringens egen myndighet Tillväxtanalys har lyft fram denna modell som ett intressant alternativ. Regeringen bör därför införa en s.k. one-stop shop i enlighet med det anförda.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Äganderätt och ersättningar, punkt 2 (M, C)

av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Helena Lindahl (C), Lotta Olsson (M), Peter Helander (C) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3485 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 3,
bifaller delvis motionerna

2020/21:942 av Sten Bergheden (M) och

2020/21:1972 av Johan Hultberg (M) samt
avslår motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del,

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 10,

2020/21:1552 av Mats Green (M),

2020/21:3262 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 13 och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del.

Ställningstagande

Vi står för en politik som ger ägande och ägare goda villkor. För oss är äganderätten en grundläggande byggsten i ett demokratiskt samhälle. Den är också en nödvändig förutsättning för ekonomisk tillväxt och för att det ska skapas resurser till gemensamma angelägenheter. Äganderätten är dock mer än bara det materiella. Det kan handla om generationer som knyts samman på en gemensam plats eller en känsla av att skapa något för kommande generationer. I längden är en sådan inriktning avgörande för stark tillväxt och hållbart hög sysselsättning.

Gruvbrytning innebär ofta en påverkan på miljön och ett intrång för den enskilde markägaren. Som kompensation för intrånget utgår en s.k. mineralersättning. Gruvbrytning innebär samtidigt att olika samhällsintressen ställs mot varandra. Det handlar om arbetstillfällen och näringsens bidrag till samhällsekonomin samt den nytta metallerna och mineralerna kan ge. Det handlar även om intressen för skydd av värdefull natur samt den enskildes äganderätt. Vi menar att det måste finnas en rimlig balans mellan dessa intressen och att ersättningen vid brytning måste vara väl avvägd.

Vi menar att det är angeläget att de äganderättsliga frågorna ges större uppmärksamhet i allmänhet och inom det mineralpolitiska området i synnerhet. Vi anser att det regelverk som omgärdar mineralfrågorna i dag inte tar tillräcklig hänsyn till äganderätten och att regeringen därför bör tillsätta en

utredning som syftar till att förstärka äganderätten i gruvnäringen och ge markägarna en rimlig avkastning.

Detta är något som riksdagen bör ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

4. Äganderätt och ersättningar, punkt 2 (SD)

av Tobias Andersson (SD), Eric Palmqvist (SD) och Josef Fransson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del och

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 10 och
avslår motionerna

2020/21:942 av Sten Bergheden (M),

2020/21:1552 av Mats Green (M),

2020/21:1972 av Johan Hultberg (M),

2020/21:3262 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 13,

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 3 och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del.

Ställningstagande

Sverige har rikliga förekomster av mineral, och gruvnäringen är mycket betydelsefull såväl för vissa regioner som för landet som helhet. Sveriges mineralresurser är det svenska folkets tillgångar, och vi anser därför att det är rimligt att det värde som dessa tillgångar genererar ska komma medborgarna till del och ser ett behov av att mineralersättningen reformeras. Genom mineralersättningens nuvarande konstruktion får staten en alldeles för liten del av det värde som gruvnäringen genererar, samtidigt som staten tvingas stå för tunga investeringar i bl.a. infrastruktur. Vi anser att det finns ett ömsesidigt intresse mellan staten och gruvnäringen i dessa frågor och att en reformerad mineralersättning skulle kunna göra det enklare för staten att bedriva en aktiv gruv- och mineralpolitik. Mineralersättningen bör därför höjas från nuvarande 2 promille till totalt 5 procent. Markägarens andel bör kvarstå på den nuvarande nivån, medan den resterande delen ska tillfalla staten.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

5. Äganderätt och ersättningar, punkt 2 (KD)

av Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del och avslår motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del,

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 10,

2020/21:942 av Sten Bergheden (M),

2020/21:1552 av Mats Green (M),

2020/21:1972 av Johan Hultberg (M),

2020/21:3262 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 13 och

2020/21:3485 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 3.

Ställningstagande

Svensk gruv- och mineralnäring har stor betydelse för vårt lands utveckling. Den sysselsätter ca 13 000 personer och genererar därtill många fler jobb. Mineralpolitiken, som anger ramarna för näringen, bör enligt min mening därför hänga samman med en vision om att hela landet ska leva. I Norrbotten är t.ex. över hälften av investeringarna direkt eller indirekt kopplade till gruvnäringen och i Västerbotten ca 80 procent.

Minerallagen har under lång tid varit föremål för diskussion och väcker frågor utifrån flera aspekter. Ett skäl till kritik som framkommit är att markvärdet och affektionsvärdet för mark påverkas negativt när undersöknings-tillstånd beviljats inom ett område. Ett annat skäl är oro bland närboende som inte är direkt berörda markägare. Den ersättningskyldighet som verksamhetsutövaren har gäller endast gentemot markägaren. Som kristdemokrat håller jag äganderätten högt. Dessvärre tvingas jag konstatera att äganderätten har en förhållandevis svag ställning i minerallagen. Markägarens inställning har ingen egentlig betydelse när det gäller om gruvbrytning ska påbörjas på marken eller inte. Markägaren äger inte heller mineralen. Samtidigt kan jag konstatera att behovet av flera av de mineral som omfattas av minerallagen ökar i och med omställningen till ett hållbart samhälle.

Framtiden ställer därmed krav på en rad avvägningar och jag är av uppfattningen att regeringen därmed behöver tillsätta en utredning som ser över minerallagen och bl.a. tittar närmare på om det finns anledning att ändra äganderättens utsträckning under markytan.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

6. Äganderätt och ersättningar, punkt 2 (L)

av Joar Forssell (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3262 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 13 och avslår motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del,

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 10,

2020/21:942 av Sten Bergheden (M),

2020/21:1552 av Mats Green (M),

2020/21:1972 av Johan Hultberg (M),

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 3 och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del.

Ställningstagande

Jag vill inledningsvis framhålla att vi liberaler värnar äganderätten. Jag anser därför att miljö- och naturvårdsinsatser ska genomföras i god dialog med markägare som har förvaltat och skött sin skog och jord i många generationer. I takt med teknikutvecklingen ökar behovet av metaller och mineral för att kunna förse industrin med de råvaror som behövs för att tillverka elektroniska produkter. I dag har gruvföretag stora möjligheter att inleda prospektering som kan påverka miljön och inskränka markägarnas äganderätt. Däremot är själva gruvdriften förknippad med omfattande miljöprovningar och tillstånd. I den politiska överenskommelsen mellan Liberalerna, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Centerpartiet, det s.k. januariavtalet, har de fyra partierna enats om att prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas ska förbjudas på motsvarande sätt som gjorts med uran att och regelverket för när mineral får utvinnas från alunskiffer ska skärpas. Som redovisats i det föregående har en utredare tittat närmare på vissa av dessa frågor och målet är att ha ny lagstiftning på plats fr.o.m. 1 januari 2022. Utredningen är dock begränsad till frågor om utvinning av mineral från alunskiffer men kan enligt min mening ge god vägledning för hur den kommande lagstiftningen kan utformas. I detta sammanhang menar jag att det även finns behov av att regeringen ser över möjligheterna att stärka markägarens äganderätt i samband med prospektering.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

7. Mineralersättning som en prioriterad fordran, punkt 3 (M)

av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Lotta Olsson (M) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi har tidigare i betänkandet understrukt vikten av att äganderätten stärks i samband med sådana intrång som förekommer med stöd av minerallagen. I anslutning till det vill vi här även framhålla vikten av att förstärka markägarnas rättigheter när ett gruvbolag går i konkurs och inte längre kan betala ut mineralersättning. Vid några av de gruvbolagskonkurser som har förekommit under de senaste åren har det visat sig vara oklart om mineralersättningen ska betraktas som en prioriterad fordran. Vi ser det som principiellt viktigt att få klarhet i om markägare ska ha en prioriterad ställning efter en gruvkonkurs och därmed också ha större chans att få ut sin mineralersättning. Därför anser vi att regeringen även bör se över markägarnas rättigheter som fordringsägare av sin del av mineralersättningen.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Utvinning och vissa miljöfrågor, punkt 4 (M)

av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Lotta Olsson (M) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 39 och
2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 7 och
avslår motionerna
2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 11 och 13,
2020/21:1117 av Edward Riedl (M),
2020/21:2556 av John Weinerhall och Viktor Wärmick (båda M),

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 9 och 24,
2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3 och
2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del.

Ställningstagande

Att det finns goda förutsättningar för att uppnå ett resurseffektivt samhälle ser vi som mycket angeläget. Det finns många fördelar både ur ett miljömässigt och ett ekonomiskt perspektiv med att optimera användningen av tillgängliga resurser. Politikens uppgift är därför att skapa goda förutsättningar för olika aktörer att ta ansvar för sitt avfall och att värna principen om att förorenaren betalar. Omställningen till en cirkulär ekonomi måste präglas av kostnads-effektivitet och resultatorientering och inte av dyr, kortsiktig symbolpolitik.

Gruvnäringen är onekligen en viktig industri i Sverige. Det är dock ingen nyhet att gruvnäringen genererar en betydande mängd avfall. Hösten 2017 presenterade SGU och Naturvårdsverket ett förslag på en strategi för hanteringen av gruvavfall. Enligt förslaget ska det finnas en tydligare koppling mellan gruvors avfallsplan och den ekonomiska säkerhet som gruvföretagen måste ställa för en eventuell sanering. Enligt en uppföljning som Riksrevisionen gjort av regeringens åtgärder på området har inte mycket hänt.

Företrädare för Moderaterna i utskottet har under flera riksmöten påtalat att regeringen bör vidta åtgärder för att inkludera kostnader för avfallshantering vid prövning av bearbetningskoncessioner. I dagens system finns det en risk för att sådana verksamheter som egentligen inte är ekonomiskt bärkraftiga beviljas bearbetningskoncession, eftersom man vid prövningen inte inkluderar kostnaderna för avfallshantering. Eftersom regeringen inte agerar för att lösa detta problem ser vi det som nödvändigt att åter förorda ett riksdagsuttalande på området. Vi anser att regeringen bör se över möjligheterna att inkludera avfallskostnader vid prövning av en fyndighets brytvärdighet.

Detta är något som riksdagen bör ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

9. Utvinning och vissa miljöfrågor, punkt 4 (SD)

av Tobias Andersson (SD), Eric Palmqvist (SD) och Josef Fransson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 11 och 13 samt avslår motionerna

2020/21:1117 av Edward Riedl (M),
2020/21:2556 av John Weinerhall och Viktor Wärmick (båda M),
2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 9 och 24,
2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3,
2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 39,
2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 7 och
2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del.

Ställningstagande

Efterfrågan på metaller och mineral ökar, och det finns en strävan inom EU att uppnå en högre grad av självförsörjning när det gäller malmer och mineral. Här har Sverige en viktig roll att spela både när det gäller att producera basmetaller och när det gäller att kunna tillhandahålla ett utbud av andra metaller som är viktiga för att bl.a. utveckla och producera sådana it-, miljö- och energitekniska produkter som förväntas bli alltmer efterfrågade under de kommande decennierna.

Vi har en positiv syn på gruvnäringen och möjligheten att stimulera tillväxt i Sverige på olika sätt. Samtidigt är vi medvetna om att denna näring har en del miljömässiga utmaningar att hantera. Industriverksamhet i allmänhet och gruvindustri i synnerhet medför ingrepp i naturen. Ingrepp orsakade av mineralutvinning ska efterbehandlas till en god miljöstandard när gruvbrytningen har upphört, vilket bl.a. kan medföra kostsam marksanering. Vi anser därför att regeringen bör reformera lagstiftningen om bolagens ansvar för sanering och efterbehandling av mark i samband med avslutad gruvverksamhet. En variant som vi förespråkar är att en bearbetningskoncession villkoras med att koncessionsinnehavaren löpande avsätter medel som kan täcka de sanerings- och återställningskostnader som bedöms återstå då verksamheten är avslutad.

Vidare kan vi tyvärr konstatera att det sedan den 1 augusti 2018 är förbjudet att utvinna uran i Sverige. Detta förbud skapar osäkerhet för de företag som är etablerade här och äventyrar potentiella nyetableringar. Det riskerar också att ge en negativ bild av Sverige som gruvnation. Det är vår bestämda uppfattning att förbudet bör upphävas. Ett tungt vägande skäl för detta är att förbudet mot utvinning av uran även allvarligt försämrar möjligheterna att prospektera och utvinna andra värdefulla metaller. Uran är så pass vanligt och har sådana egenskaper att det ofta används som ledmetall för att indikera förekomst av sådana innovationskritiska metaller som används bl.a. vid batteritillverkning och för andra it-, miljö- och energitekniska innovationer.

Vidare anser vi att en kärnkraftsnation som Sverige bör sträva efter att bli självförsörjande på kärnbränsle. Den rimliga hållningen borde därför vara den som lagstiftningen tidigare avspeglade, nämligen att det under kontrollerade former ska vara tillåtet med prospektering efter och brytning av uran.

Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som åter gör det möjligt att ge tillstånd enligt miljöbalken till gruvdrift för att

utvinna uran. Vidare ska det vara möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning och fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

10. Utvinning och vissa miljöfrågor, punkt 4 (KD)

av Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 9 och 24 samt

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 29 i denna del och avslår motionerna

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 11 och 13,

2020/21:1117 av Edward Riedl (M),

2020/21:2556 av John Weinerhall och Viktor Wärnick (båda M),

2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 3,

2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 39 och

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 7.

Ställningstagande

Som jag i det föregående framhållit behövs av flera skäl en översyn av mineral-lagen. Jag menar att det måste finnas ett regelverk som på ett bättre sätt än i dag skapar förutsättningar för att hantera de svåra avvägningar mellan olika intressen som måste göras när det handlar om den verksamhet som bedrivs inom gruv- och mineralnäringen. Jag har i det föregående förordat en utredning av mineral-lagen och framfört att den bör innefatta en översyn av hur äganderätten för markägare kan stärkas. I detta sammanhang vill jag lyfta fram ännu en aspekt som bör ingå i en sådan utredning, nämligen hur återställningskostnaderna för sanering efter gruvverksamhet ska hanteras. Utredningen bör enligt min mening ge förslag på hur ekonomisk säkerhet för återställande av skador ska hanteras på ett tillfredsställande sätt. Översynen bör samtidigt beakta samhällets behov av olika slags mineral för att klara omställningen till en klimatneutral energianvändning och hur Sveriges konkurrenskraft som gruvnation kan stärkas.

Vidare vill jag framhålla att Sverige har en viktig roll att spela när det gäller att driva på för att EU och dess medlemsstater ska vara ett klimat- och miljöpolitiskt föredöme globalt. Den alltför omfattande användningen av fossila bränslen belastar miljön på många olika sätt. Det handlar om allt från lokala

miljö- och hälsoproblem som en följd av bl.a. partikel- och kväveoxidutsläpp till den globala klimatutmaning som är en konsekvens av de växthusgasutsläpp som oundvikligen uppkommer till följd av förbränningen av kol, olja och naturgas. Det är dock inte bara själva förbränningen som skapar allvarliga miljöproblem. Redan vid utvinningen av fossila bränslen och i transportledet uppstår betydande miljörisiker. Jag ser det därför som självklart att regeringen bör verka inom EU och Östersjöorganisationen Helcom för att uppnå ett förbud mot oljeutvinning i Östersjön. Det faktum att Sverige har infört ett sådant förbud på svenskt vatten är välkommet och bör kunna fungera som ett gott exempel på hur ett så pass unikt och känsligt bräckvattenhav som Östersjön kan värnas.

Min skeptiska hållning till fossila bränslen i allmänhet och de risker som finns förknippade med dess utvinning är särskilt påtaglig när det gäller en så ingripande metod som används för att utvinna skiffergas, s.k. frackning (hydraulisk spräckning). De betydande negativa konsekvenser som denna metod kan ha för grundvatten och andra miljövärden gör att den inte bör vara tillåten i Sverige.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

11. Ny gruv- och mineralstrategi, punkt 5 (M, SD)

av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Eric Palmqvist (SD), Helena Antoni (M) och Josef Fransson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 47 i denna del,

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 1 och

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 1 och

avslår motion

2020/21:2445 av Marlene Burwick m.fl. (S).

Ställningstagande

År 2013 tog den dåvarande regeringen fram en gruv- och mineralstrategi med syftet att öka konkurrenskraften i den svenska gruv- och mineralnäringen. Ambitionen var att stärka och utveckla näringen, och mycket i strategin har genomförts. Nya konsumtionsmönster och en betydande teknikutveckling har de senaste åren emellertid skapat en ökad efterfrågan på mineral. Det borde därför enligt vårt sätt att se vara en självklarhet för regeringen att aktivt och

målinriktat driva frågor för att stärka den svenska gruv- och mineralnäringen och öka Sveriges attraktionskraft som gruvnation. Den nuvarande regeringen tycks dessvärre helt sakna en sådan ambition. Vi anser därför att riksdagen bör uppmana regeringen att ta fram en ny gruv- och mineralstrategi, en strategi som på ett tydligt sätt är utformad för att öka konkurrenskraften i den svenska gruv- och mineralnäringen. En sådan strategi måste också tydliggöra hur Sverige ska behålla och förstärka sin position som EU:s ledande gruvland. Strategin bör behandla frågor som rör allt från kompetensförsörjning och investeringsvillkor till forskning och innovation på området.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

12. Innovationskritiska mineral och metaller, punkt 6 (M, SD)

av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Eric Palmqvist (SD), Helena Antoni (M) och Josef Fransson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 7 och

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 6.

Ställningstagande

Världen utvecklas ständigt mot ett alltmer digitaliserat samhälle som kräver fossilfrihet och hållbarhet. Det innebär en ökad efterfrågan på innovationskritiska metaller och att de utvinns och förädlas på ett hållbart sätt. Trots att det finns omfattande tillgång på dessa mineral i den svenska berggrunden är Sverige i dag i hög grad beroende av import från nationer där brytningen genomförs med tveksamma metoder ur såväl etisk synpunkt som miljösynpunkt. En ökad brytning av innovationskritiska mineral i Sverige kan förutom att tillgodose samhällets ökade behov av sådana mineral även skapa nya jobb och öka skatteintäkterna för staten. Samtidigt menar vi att detta skulle bidra till ökad nationell säkerhet eftersom tillgången till kritiska ämnen kan säkras. Vi är övertygade om att en ökad brytning i Sverige dessutom kan genomföras på ett hållbart sätt och leva upp till högt ställda miljökrav.

För att stärka Sveriges ställning som hållbar gruvnation bör denna inriktning när det gäller innovationskritiska mineral vara en naturlig del i den nya gruv- och mineralstrategi som vi i det föregående ställningstagandet har förordat. Vi menar att regeringen dessutom bör gå vidare med att ta fram en särskild strategi för ökad utvinning av innovationskritiska mineral som bl.a. bör

innefatta riktlinjer för en noggrann kartläggning av förekomsten av dessa mineral i Sverige. Denna strategi bör därefter redovisas för riksdagen. Vi vill dock framhålla att det är rimligt att regeringen tar utgångspunkt i det pågående arbetet som EU-kommissionen bedriver när det gäller kritiska metaller och mineral för EU.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

13. Vissa övriga mineralpolitiska frågor, punkt 7 (M)

av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Lotta Olsson (M) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 5 och avslår motion

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 4 och 12.

Ställningstagande

Som vi framfört i det föregående är Sverige i många avseenden ett väl fungerande land för gruvinvesteringar. Samtidigt kan förutsättningarna för gruv- och mineralnäringen förbättras på flera områden. Snabbare tillståndprocesser och satsningar på en ny mineralstrategi är ett par exempel som vi tagit upp i det föregående. Ett annat område där vi ser att förutsättningarna för branschen kan förbättras är tillsynsavgifterna. Gruv- och mineralnäringen betalar varje år avgifter för att finansiera prövningsprocesser och tillsyn. Under våren 2015 beslutade regeringen att höja tillsynsavgifterna med 50 procent för att avgifterna i större utsträckning ska täcka statens utgifter. En höjning av avgiften för tillsyn, oavsett storlek, slår mycket hårdare mot en liten verksamhet än mot en stor och reflekterar inte alltid de faktiska kostnader som tillsynen innebär. Vi anser att regeringen bör överväga att införa differentierade avgifter för tillsyn som bättre tar hänsyn till verksamheternas omfattning och i större utsträckning reflekterar statens faktiska kostnader.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

14. Vissa övriga mineralpolitiska frågor, punkt 7 (SD)

av Tobias Andersson (SD), Eric Palmqvist (SD) och Josef Fransson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkandena 4 och 12 samt avslår motion

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Som har framgått av våra tidigare ställningstaganden i detta betänkande ser vi positivt på den svenska gruvnäringens framtid. Samtidigt kan det finnas skäl för statsmakterna att vidta vissa åtgärder för att denna viktiga näring ska kunna blomstra på ett välavvägt sätt i förhållande till andra allmänna och enskilda intressen. Ansvariga myndigheter har en viktig roll att spela när det gäller att klargöra vilka intressen som ska anses väga tyngst och som därför ska ges företräde.

Eftersom nya mineral eftersöks i allt högre grad och på platser i landet där det saknas en tradition av gruvdrift ställs allt högre krav på den ansvariga myndigheten SGU och dess enhet Bergsstaten. Myndigheten tillhandahåller även sakkunniga i rättsliga tvister som uppstår kring tillståndsgivning, vilket är resurskrävande för en relativt liten myndighet. Vi anser att det därför är viktigt att stärka förutsättningarna för SGU och Bergsstaten, så att de kan möta de utmaningar som hanteringen av en ökad efterfrågan av mineral och metaller medför samt de intressekonflikter som kan uppstå.

Vidare vill vi framhålla att coronapandemin under det senaste året har haft stor inverkan på många näringar. Även om gruvnäringen inte är hårdast drabbad har de negativa effekterna inte uteblivit för branschen. Hårdast drabbade blev de riskkapitalberoende prospekteringsföretagen som i vissa fall tvingades att pausa sin verksamhet helt. Eftersom den tidigare utformningen av minerallagen inte medgav att prospektering avbröts eller pausades riskerade således dessa företag att förlora sina undersökningstillstånd som en konsekvens av pandemin. På ett förslag av ett enigt utskott beslutade riksdagen nyligen om att bifalla regeringens proposition om förlängd giltighetstid för undersökningstillstånd. Detta var ett mycket välkommet beslut som minskar risken för att pandemin medför en rad återkallade undersökningstillstånd och

konkurser inom branschen. Samtidigt synliggör detta behovet av att en genomgripande översyn av minerallagstiftningen behövs för att skapa robusta och ändamålsenliga regler som fungerar även när det oförutsedda händer.

Sammanfattningsvis anser vi att regeringen bör underlätta och stärka förutsättningarna för SGU och Bergsstaten så att myndigheten kan hantera intressekonflikter och andra utmaningar som en ökad efterfrågan av mineral och metaller medför. Regeringen bör även utreda och säkerställa att de lagar som reglerar gruvnäringen är utformade på ett sådant sätt att de är funktionella och fyller sitt syfte även under större nationella och internationella kriser.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Tillståndsprocesser och handläggningstider, punkt 1 (SD)

Tobias Andersson (SD), Eric Palmqvist (SD) och Josef Fransson (SD) anför:

Vi har i det föregående framfört vårt förslag till hur tillståndsprocesserna och handläggningstiderna för gruvnäringen kan förkortas och förenklas (reservation 2). Eftersom vårt förslag avsågs i den förberedande voteringen i utskottet ställde vi oss i huvudvoteringen bakom det alternativ som förordats av företrädare för Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Liberalerna. Detta alternativ blir därmed utskottets förslag till riksdagsbeslut under punkt 1. Vi avser att rösta på samma sätt i den följande voteringen i kammaren och därmed stödja utskottets förslag till beslut om vårt förslag avslås.

2. Utvinning och vissa miljöfrågor, punkt 4 (V)

Birger Lahti (V) anför:

Jag har i det föregående ställt mig bakom utskottets ställningstagande om att avstyrka motionsyrkanden som rör olika frågor om utvinning och miljö. Mot bakgrund av utskottets resonemang vill jag i detta särskilda yttrande dock tydliggöra min uppfattning i frågan.

Gruvnäringen är viktig för Sverige och kan väntas spela en än mer betydelsefull roll när energisystemet nu ska ställas om i en hållbar riktning. Många mineral som behövs inom modern batteriteknik finns i Sverige. Tillgångarna på exempelvis grafit, kobolt och litium är attraktiva och kan ligga till grund för nya gruvetableringar och då i delar av landet där utbudet av arbetstillfällen annars kanske är begränsat. Därtill finns det betydande tillgångar på både basmetaller och sådana sällsynta jordartsmetaller som behövs i olika former av innovativa teknikapplikationer.

Den svenska gruvnäringen är den lägst beskattade i världen, vilket bidrar till att Sverige är ett mycket attraktivt land för mineralprospektörer. En annan förklaring till att Sverige lockar internationella gruvexploatörer är att den mineralersättning som koncessionshavarna måste betala till staten och markägarna är mycket liten i internationell jämförelse. Risken är att det gällande regelverket lockar hit oseriösa aktörer som ställer till oåterkalleliga miljöskador och som inte vill eller har möjlighet att göra rätt för sig när gruvkonjunkturen viker nedåt. Mineralutvinning står ofta mot andra intressen. Det ställer stora krav på att gruvnäringen tar till vara och värnar gemensamma miljöutrymmen och går i täten när det gäller att använda miljövänlig teknik och ta ansvar för det lokala och regionala samhället. Lycksökare uppfyller knappast dessa krav, och det kan enligt min uppfattning därför finnas goda skäl att överväga en annan utformning av de avgifter och ersättningar som

finns kopplade till utvinning av mineral. Jag anser exempelvis att en större andel av gruvföretagens vinster bör gå tillbaka till samhället.

I utskottets resonemang, som jag i det föregående ställt mig bakom, lyfte utskottet bl.a. fram det beredningsarbete som pågår i Regeringskansliet för att införa ett nytt regelverk för alunskiffer. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att arbetet bedrivs skyndsamt, att förslag snart överlämnas till riksdagen och att förslaget innebär att brytningen av alunskiffer kan upphöra inom en nära framtid.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):

47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om incitament för gruvnäringen och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att revidera mineralstrategin och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för SGU och Bergsstaten och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kartläggning av innovationskritiska metaller och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av införandet av en one-stop shop för tillståndsprocessen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera mineralersättningen och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera lagstiftningen om bolagens ansvar för sanering och efterbehandling av mark i samband med avslutad gruvverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och tillskapa en robust lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det återigen ska vara möjligt att ge tillstånd enligt miljöbalken till gruvdrift för att utvinna uran samt att det ska vara möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning och fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:942 av Sten Bergheden (M):

- Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt äganderätt i minerallagen och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1117 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upphäva förbudet mot uranutvinning i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1552 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införande av Royalties for Regions vid gruvverksamhet och vattenkraftsverksamhet m.m. och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1972 av Johan Hultberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt äganderätt i minerallagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att vidta åtgärder för snabbare och mer förutsägbara tillståndprocesser och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2445 av Marlene Burwick m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att uppdatera mineralstrategin och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2556 av John Weinerhall och Viktor Wärnick (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ändringar i minerallagen och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud ska införas mot utvinning av skiffergas i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot oljeborring ska införas i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3060 av Emma Hult m.fl. (MP):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gruvindustrin ska leva upp till högre miljökrav, en moderniserad mineralagstiftning och att säkra miljöskyddade områden från prospektering samt provborring och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3155 av Linda Modig (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn och modernisering av minerallagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att koncentrera prövningen enligt 3–4 kap. miljöbalken i bearbetningskoncessionsärenden till en länsstyrelse och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3262 av Arman Teimouri m.fl. (L):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över skyddet för markägarens äganderätt i samband med prospektering och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att inkludera avfallskostnader vid prövning av en myndighets brytvärdighet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3485 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utarbeta en ny gruv- och mineralstrategi för Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med konkreta åtgärder för att förkorta handläggningstiderna och förenkla tillståndprocesserna i gruv- och mineralnäringen senast den 30 juni 2022 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som förstärker äganderätten i gruvnäringen och ger en rimlig avkastning till markägaren, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över markägarens rättigheter som fordringsägare när det gäller dennes del av mineralersätningen vid en konkurs och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att differentiera tillsynsavgifterna för gruvverksamhet med hänsyn till verksamhetens omfattning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bättre bryta och nyttja innovationskritiska metaller som finns i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra kopplingen mellan ekonomisk säkerhet och avfallshantering och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning av minerallagen som bl.a. ser över äganderättens ställning och tillkännager detta för regeringen.